Quarterly Vol. V, Part I.

THE JOURNAL OF ORIENTAL RESEARCH MADRAS

January–March 1931

तमसो मा ज्योतिर्गमय

MADRAS
PRINTED AT THE MADRAS LAW JOURNAL PRESS, MYLAPORE
1931

Annual Subs., Inland, Rs. 6. Foreign, 10 Shillings.
Each Part separately Rupees two, Postage inclusive

*MADHYAMĀRTHASAṄGRAHA OF BHĀVAVIVEKA.

(Restored from the Tibetan Version with an English Translation.)

BY

PANDIT N. AYYASWAMI SASTRI, LECTURER IN SANSKRIT,
Ayurvedic College, Mylapore, Madras.

The Madhyamārthasaṅgraha which is ascribed to Ācārya Bhavya Viveka (legs-ldan-hbyed) or popularly known as Bhāva Viveka by Tibetan translators is a short treatise consisting only of 11 *anuṣṭup* verses on the nature of the Double Truth as accepted in the Mādhyamika system of Buddhist philosophy. I have not been able to get any evidence other than the colophon of the work itself to attribute this work to Bhāva Viveka and until the contrary is proved we may regard him as the author. In his work, the author has presented in a nut-shell the nature of the two realities *viz.*, the *empirical* and the *absolute* (*saṁvṛti* and *paramārtha satyas*) with their classifications. The Satya Siddhi School founded by Harivarman, which constitutes the stage of a transition between Hīnayānism and Mahāyānism[1] was the first to introduce into Buddhist philosophy the doctrine of the Double Truths.[2] Nāgārjuna, the first to systematise the Mādhyamika School, insists that these twofold truths are very important and without knowing them one cannot realise the deep real import of Buddha's teachings:—

येऽनयोर्न विजानन्ति विभागं सत्ययोर्द्वयोः ।
ते तत्त्वं न विजानन्ति गम्भीरं बुद्धशासने ॥

(Nāgārjuna's Mādhyamika Kārikā XXIV. 9).

In the present treatise Bhāva Viveka has done the classification (*vibhāga*) hinted in the above Kārikā. The same has been done

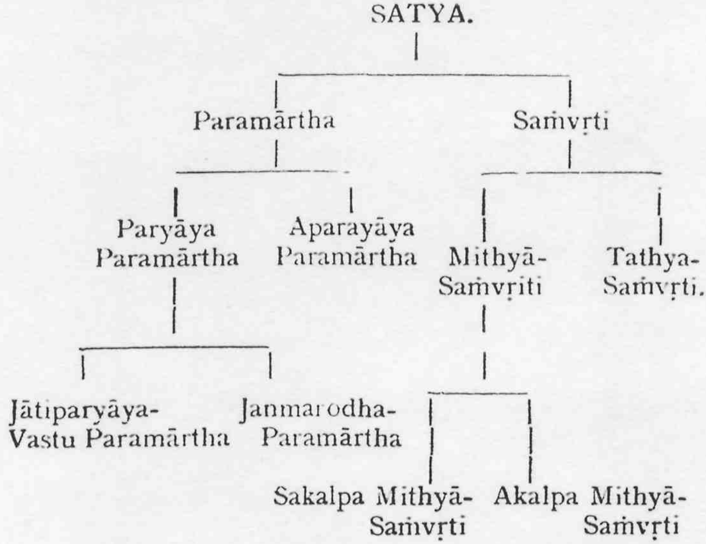
---

* Submitted to the sixth All-India Oriental Conference, Patna—1930.

1. Yamakami Sogen : System of Buddhist Thought p. 173 (1912).

2. P. L. Vaidya : Aryadeva et son Catuh Sataka. Introduction page 19 (Paris, 1923).

by Candrakīrti in his Madhyamakāvatāra which will be taken into account later on for comparison This table below will explain the classification of Truth made in the Madhyamārthasaṅgraha:—

Now Bhāva Viveka asserts that the category of *aparyāya paramārtha* in the above Table represents the absolute reality, which cannot be specified (*aparyāya*) and explaining it, says in verse No. 6 that it is above every possible determination (*sarvaprapañcavarjita*) and it is neither existent nor non-existent, nor both at once, nor neither. This kind of explanation of the *absolute* reminds us of the well-known credo of the Mādhyamikas:—

न सन्नासन्न सदसन्न चाप्यनुभयात्मकम् ।
चतुष्कोटिविनिर्मुक्तं तत्त्वं माध्यमिका विदुः ॥

a verse attributed to Ācārya Sarahapāda by the compiler of the Subhāṣitasaṅgraha.

Paryāya paramārtha (the absolute that can be specified) our author subdivides into *jāti paryāya vastu paramārtha* (the absolute that can be specified as a kind of *Jāti* = *Kārya*[1] = production and the *janmarodha paramārtha* (the absolute which is the complete extinction of all manifestations). As no light is thrown

1. Compare the Laṅkāvatāra-Sūtra (Kyota, 1928) p. 186. Verse 72.
कार्यकारणदुर्दृष्ट्या सर्वे तीर्थ्या विमोहिताः ।
अतस्तेषां न मोक्षोऽस्ति सदसत्पक्षवादिनाम् ॥

by the author on the former, he seems to have included in it the views of the Tīrthikas such as Sāṅkhyas etc.

Bhavya explains *janmarodha paramārtha* by saying that (the Hīnayānists maintain that) the visible world is produced out of four conditions (*pratyayas*) and has the four limits[1] (*koṭi*) *viz.*, (1) Birth and Death (2) Immortality and Annihilation, (3) Existence and Non-existence, (4) Phenomenon and Voidness, and that the extinction of its manifestation is the absolute truth. Nāgārjuna tells us that these four conditions are the following:—*hetu*, *ālambana*, *anantara*, and *adhipati*.[2] This classification into four varieties of conditions, we are told[3], belongs to Sarvāsti-Vāda School of Hīnayāna Buddhism and its followers are characterised as co-religionists[4] (*svayūthyas*) by Bhāva Viveka and Candrakīrti. The central conception of the absolute in the schools of early Buddhism *e.g.*, the Sarvāsti-Vāda School, is that "When all manifestations are stopped all forces extinct, remains the lifeless residue. It is impersonal, eternal death, and it is a separate element, a reality, the reality of the elements in their lifeless condition.[5]" But the Sautrāntikas, on the contrary, denying the lifeless substance of Nirvāṇa maintain that "It is the absolute end of manifestations, the end of passion and life (*kleśajanmanoḥ kṣaya*) without any positive counterpart[6]". It is, therefore, possible that Bhavya brings under the category of *janmarodha paramārtha* the views of the Sarvāsti-Vādins and those of Sautrāntikas.

Saṁvṛti satya (empirical truth) the author defines as the world as it appears to our eyes. This is again divided into empirical truth which is real (*tathya saṁvṛti* = T. S.) and empirical truth which is unreal (*mithyā saṁvṛti* = M. S.). T. S. is confined to those worldly objects which are capable of producing useful results. M. S. refers to those apparent objects which are incapable of being useful. This is again divided into *sakalpa* M. S. and *akalpa* M. S. *Sakalpa* according to the author

---

1. Śaracchandra Das, Tibetan Dictionary, p. 968.
2. Mādhyamika Kārikā. I. 2. (B. B. IV).
3. Th. Stcherbatsky : Buddhist Nirvāṇa. p. 194. n. 6. (Leningrad, 1927).
4. Prajñāpradīpa, p. 24. (B. I.) and Prasannapadā, p. 76 n. (B. B IV).
5. Th. Stcherbatsky, op. cit. p. 27.
6. *Ibid.* p. 29.

is the misapprehension of a snake in the rope (lying in the dark) while *akalpa* signifies the perception of double moon (in the sky by a man suffering from an eye disease). It must be admitted that the criterion on which such a distinction has been drawn by the author is difficult to explain satisfactorily. This much can, however, be said that in the former case the mistaken notion of a snake in a rope is considered to be *sakalpa* M. S., because it imposes the attributes of a snake which are absent there on the existing rope on account of some similarity between the snake and the rope; while in the latter case, the perception of double moon in the sky is called *Akalpa* M. S. because no imposition of anything that is absent is made on the existing moon, as in the former case, but simply a second moon is imagined.

In fine, Bhavya winds up his classification saying thas all the truths can be condensed into two broad heads referred to above.

It is interesting to compare this classification with that of *Candrakīrti* in Madhyamakāvatāra[1]. According to him the absolute truth is only of one kind[2] and cognisable only by those who have right knowledge (*samyagdṛśa*). The empirical truth is what ordinary people (*pṛthagjana*) think of. Since there is a distinction between the ordinary men of perfect sense-organs (*susthendriya*) and those of defective sense organs (*duṣṭendriya*), he makes a similar distinction in the sphere of their knowledge. The sphere of knowledge relating to the laymen with perfect sense organs, Candrakīrti calls empirical truth of the world (*loka saṁvṛti*) or sound empirical truth *samyak saṁvṛti*), because it is true so far as the wordly affairs are concerned. But of the ordinary people with defective sense-organs, the cognitive activities, such as perception of hair in the sky and of the water in the mirage etc., are untrue even with regard to worldly affairs and so they go by the name of unworldly or unreal empirical truth (*aloka* or *mithyāsaṁvṛti*). It is worthy of note that among the conditions (*pratyaya*) of defects of sense-organs (*indriyopaghāta*) he includes the thesis (*siddhānta*) established by the unwise (*asat*) and fallacious inferences

1. Chapter VI. 23 and the following (B. B. IX) and the restored Sanskrit text of the 6th Chapter (in course of publication in the Madras Oriental Series No. 4, as a supplement to the Journal of Oriental Research, Madras, Vol. III, Part 4).

2. Madhyamakāvatāra, p. 119, L. 16.

(*anumānābhāsa*) and so on. Then speaking of examples of *aloka-saṁvṛti* in verse No. 26, he says that whatever is constructed by Tīrthikas being influenced by slumber of ignorance (*ajñāna middha*) according to their caprice and whatever is imagined in the mirage (by fools) are not at all true even from the wordly standpoint of view and therefore are illusory. We learn from his Bhāṣya thereon that the Tīrthikas referred to are Sāṅkhyas and others. It is not, however, easily ascertainable as to who are alluded to by Candrakīrti while using the term *anumānābhāsa* along with the conditions of defects relating to the mind. Probably he alludes there to the *svatantrānumāna* School of Mādhyamikas expounded by Bhāva Viveka whom he violently attacks in his Prasannapadā very often on the score that all the *anumānas* set forth by Bhavya to establish the absolute prove fallacious.

It is evident, anyhow, that Candrakīrti classifies *saṁvṛti satya* into two :—*tathya-saṁvṛti* and *mithyā-saṁvṛti* and brings under the latter category the views of the unwise (*asat* = Tīrthikas) which Bhavya includes probably in the category of *jātiparyāyavastu paramārtha* and that the *mithyā-saṁvṛti* is not brought into two classes again as is done by Bhavya in the present treatise. Now the question naturally arises as to the category in which the co-religionists, *viz.*, Hīnayānists and Vijñānavādins[1] have been placed in this classification. Candrakīrti boldly asserts that all the Vādas of *ālaya-vijñāna*, *pudgala*, 5 *skandhas*, and 18 *dhātus* are intentionally introduced by Buddha only as a means of realising the undefinable absolute (*anakṣara-tattva*) by the ordinary folk. It is to be finally pointed out from the above comparison that Candrakīrti betrays his fervent Buddhist faith by a categorical denial of even worldly reality to the Tīrthika views, whereas Bhavya is liberal in bringing them under the *absolute*.

For the Tibetan, I have made use of the Narthang Edition in the Śāntiniketan and Adyar Libraries. A copy of this was kindly sent to me by the General Secretary of the Asiatic Society of Bengal duly corrected after comparison with a more legible Narthang Edition accessible to him. The original Sanskrit text of the Madhyamārthasaṅgraha has unfortunately been lost to us as is the case with many similar ancient Sanskrit works on Buddhist philosophy, and my humble effort has been to restore

1. *Ibid.* VI. 43.

from the Tibetan translation, the original in Sanskrit, as set forth below.

RESTORED SANSKRIT TEXT.

॥ मध्यमार्थसंग्रहः ॥

॥ नमो भगवते श्रीसमन्तभद्राय ॥

ये हि जिना विदितानुत्पादत्वेऽपि [1]व्यवहारमुखपूर्णकरुणया [2]संसृति-सहस्रे सुखेन लोकरक्षणायेह प्रतिपन्ना अपि निर्मलमतयस्तानहं सदा प्रणमामि ॥

यथार्थं सत्यद्वितयं प्रतिबोधयितुं पुनः ।
प्रारभ्यते मया हीयं बुद्धानां धर्मदेशना ॥ १ ॥
परमार्थः संवृतिश्च सत्यद्वयं समासतः ।
परामार्थो निष्प्रपञ्चः कर्तव्यो द्विविधः स च ॥ २ ॥
पर्यायपरमार्थश्चापर्यायपरमार्थकः ।
स च स्यात्प्रथमो द्वेधा [3]जातिपर्यायवस्तु च ॥ ३ ॥
परमार्थो जन्मरोधः, परार्थो रुद्धजन्मकः ।
भू(=जनि) [4]रोधादिचतुष्कोटिर्दृश्यभावोऽखिलोऽपि च ॥ ४ ॥
चतुष्प्रत्ययजातयः सः, [5]सर्वप्रपञ्चवर्जितः ।
स तु पर्यायरहितो विज्ञेयः परमार्थतः ॥ ५ ॥
सत्कोटिश्चाप्यसत्कोटिर्द्वयसर्वविवार्जितः ।
एतादृक् परमार्थो हि, यथाभासं तु संवृतिः ॥ ६ ॥
द्विविधा सापि विज्ञेया मिथ्यामूता च संवृतिः ।
तथ्या हि संवृतिश्चेति वस्त्वर्थकरणक्षमम् ॥ ७ ॥
तथ्यसंवृतिरूपं हि, दृश्यमर्थक्रियाऽक्षमम् ।
मिथ्याभूता संवृतिः स्याद्विज्ञेया द्विविधा च सा ॥ ८ ॥

---

1. Tib. ṅo = मुख ?

2. Tib. ḥkhor-ba-ma-stoṅ-ba = संसृतिसहस्र ? It is difficult to explain the particle 'ma' here. I take it to be a final particle denoting feminine gender (*See* Sard Chandra Das Dictionary under 'ma'). So I have translated the word 'ḥkhor-ba-ma' as संसृति.

3. *See* p. 42, and note 1.

4. Compare Laṅkāvatāra-Sūtra (Kyoto, 1923) p. 152, Verse 20: कारणैः प्रत्ययैश्चापि येषां लोकः प्रवर्तते । चतुष्कोटिकया युक्ता न ते मन्त्रयकोविदाः ॥ *Vide* also, p. 43.

5. cf. p. 42.

स कल्पाकल्पयुग्मेन सकल्पाऽहिग्रहो गुणे[1] ।
शशिद्वयग्रहोऽकल्पा.......................[2] ॥ ९ ॥
तेन सत्यं द्विधा सर्वं सामस्त्येन तु दृश्यते ।
उपादाय तदर्थं हि सर्वां प्राप्नोति सम्पदम् ॥ १० ॥
एवं नाम मया प्रोक्तो मध्यमस्यार्थसंग्रहः ।
कल्याणो यः स सत्त्वस्य साधयत्वाशु चिन्तितम् ॥ ११ ॥
इत्याचार्यभव्यविवेककृतो मध्यमार्थसंग्रहः समाप्तः ॥
लोत्सवशीलराजेन परिवर्त्य शोधयित्वा निर्णीतः ॥

TIBETAN VERSION.

RGYA. GAR. SKAD. DU| MADHYA. MĀ. RTHA. SAM. GRA. HA| BOD. SKAD. DU| DBU. MAḤI DON. BSDUS. PA||

bcom. ldan. ḥdas. dpal. kun. tu. bzaṅ. po. la. phyag. ḥtshal. lo||

gaṅ. dag. skye. med. rtogs. pa. ñid. yin. yaṅ. tha. sñad. ṅo. gaṅ. sñiṅ. rjes. ḥkhor. ba. ma. stoṅ. bar| rgyal. ba. rnams. ni. ḥjig. rten. bde. bar. bskyab. paḥi. phyir| ḥdi. ru. shugs. kyaṅ. dri. med. blo. daṅ. ldan. de. dag. rnams. la. rtag. tu. bdag. phyag. ḥtshal. lo||

1. *bden. pa. gñis. ni. jilta. buḥi| don. ni. rtogs. par. bya. baḥi. phyir|*
bdag. gis. ḥdi. ni. rab. brtsams. te| saṅs. rgyas. rnams. kyis. chos bstan. pa||

2. *bden. pa. gñis. su. ḥdus. pa. ste| don. dam. daṅ. ni. kun. rdsob. po|*
dam. paḥi don. ni. spros bral. te| de. yaṅ. rnam. pa. gñis. su. bya||

3. *rnam. graṅs. kyi. ni. don. dam. daṅ| rnam. graṅs. ma. yin. don. dam. mo|*
daṅ. po. de. yaṅ. gñis. yin. te| rigs. rnam. graṅs. don. daṅ||

4. *skye. ba. bkag. paḥi. don. dam. mo| mu. bshi. skye. ḥgog. la. sogs. paḥi|*

---

1. For the explanation and difference of these two *saṃvṛtis*. See p. 44.

2. Here the gap is conjectural.

gtan. tshigs. bshi. yi. rigs. pa. de| snaṅ. baḥi. dṅos. po. thams. cad. kyaṅ||

5\. *skye. ba. bkag. paḥi. don. dam. mo| spros. pa. thams. cad. kyis. stoṅ. pa|*
de. ni. rnam. graṅs. ma. yin. paḥi| dam. paḥi. don. du. śes. par. bya||

6\. *yod. paḥi. mthaḥ. daṅ. med. paḥi. mthaḥ| gñis. po. thams. cad. spaṅs. pa. ste|*
de. lta. bu. na. don. dam. mo| kun. rdsob. ji. ltar. snaṅ. ba. yin||

7\. *de. yaṅ. gñis. su. śes. bya. ste| log. pa. yin. ni. kun. rdsob. daṅ|*
yaṅ. dag. pa. yi. kun. rdsob. po| don. byed. nus. paḥi. dṅos. po. ni||

8\. *yaṅ. dag. kun. rdsob. shes. bya. ste| snaṅ. yaṅ. don. byed. ma. nus. pa|*
log. pa. yin. ni. kun. rdsob. po| de. yaṅ. gñis. su. śes. bya. ste||

9\. *rtog. bcas. daṅ. ni. rtog. med. gñis| rtog. bcas. thag. pa. la. sbrul. ḥdsin|*
rtog. med. zla. ba. gñis. ḥdsin. paḥi|

10\. *des. na. thams. cad. bden. gñis. su| ḥdus pa. ñid. bstan. par bya|*
de. don. ñams. su. blaṅs. nas. ni| phun. sum. tshogs. pa. thams. cad. thob||

11\. *dbu. ma. yi. ni. don. bsdus. pa| de. ltar. bdag. gis. bśad. po. yi|*
dge. ba. gaṅ. des. sems. can. gyi| bsam. pa. myur. du. ḥgrub. gyur. cig||

dbu. maḥi. don. bsdus. pa. slob. dpon. legs. ldan.
ḥbyed. kyis. mdsad. pa. rdsogs. so||
lo. tsha. ba. tshul. khrims. rgyal. pas.
bsgyur. ciṅ. shus. te. gnas.
la. phab. paho||

ENGLISH TRANSLATION.

I offer my eternal salutations to those Buddhas (Jinas) who, although they have realised the truth of *anutpatti* (of *dharmas*), appeared in thousands of the empirical existences in this world through commiseration towards worldly affairs and who, even then, retained the pure wisdom.

I commence the teaching of the *dharmas* expounded by Buddhas to make known to the world the Double Truths in their real connotation.

Truths, in brief, are twofold *viz.*, empirical and absolute (*saṁvṛti* and *paramārtha*). The absolute is above expression.

It is divided as the Absolute that can be specified (*paryāya*) and the Absolute which cannot be so specified (*aparyāya*). The former is again divided into *jāti paryāya vastu paramārtha* (The absolute that can be specified as a kind of *jāti* = Production) and *janmarodha paramārtha* (The absolute which is the complete extinction of all manifestations). The visible world is produced out of four conditions (*pratyaya*) and has four limits (*koṭi*) *viz.*, birth, death etc. and the complete extinction of it is called *janmarodha.* The *real absolute* (in the author's opinion) is above every possible determination and it is neither existent nor non-existent, (nor both at once, nor neither).

Saṁvṛti (empirical Truth) is what appears to our eyes. It is divided into real (*tathya*) and unreal (*mithyā*). The former is (confined to) those worldly objects which are capable of producing useful results and the latter refers to those apparent objects which are incapable of being useful. *Mithyā saṁvṛti* is again divided into *sakalpā* and *akalpā.* The former is (when) a misapprehension (arises) of a snake in a rope (lying in the dark), and the perception of a double moon (in the sky by a person suffering from eye-disease) constitutes the latter.

Thus, all the truth, in brief, is, therefore, taught as divided into two classes as said above. Having understood this teaching, one obtains all prosperity. May the summary of the essential principles of Mādhyamika system made by me procure to all beings what they desire.

EXTRACTS FROM JAYĀNANDA'S COMMENTARY ON THE MADHYAMAKĀVATĀRA, CHAP. VI. RETRANSLATED INTO SANSKRIT FROM THE TIBETAN VERSION

BY

N. AYYASWAMI,

Lecturer in Sanskrit, Madras Ayurveda College.

In the Volume XXV of Tanjure, we find a commentary on the Madhyamakāvatāra of Candrakīrti written by Jayānanda a great pandit (*mahāpaṇḍita*) of Kashmir. The title of the commentary as transliterated and translated into Tibetan goes thus *mādhyamikāvatārasya ṭīkā arthaprakāśikā nāma*. It is stated in the colophon that the commentary is translated into Tibetan by the commentator himself assisted by novice (*vandya*) Lothsava Kun. dgah. grags (*Ānandakīrti*) in the great monastery called Khyad. par. mkhar. sku. residence of a royal garrison, situated between Chu. bo. Rma (a beautiful river) and the slopes of Ri. bo. rtse. lṅa (a mountain with five peaks, *pañcaśikhaparvata*) in the country of mi. ñag; and the same is copied by Śākyabhikṣu Smon. lam. rgal. ba (praṇidhidhvaja) from a manuscript of Mahāsthavira Suresapahyena.Gyonti.śa (Surasāhvaya Jyotiṣa ?) in the great monastery called hphags. pa. hbum. gsal. brtegs. pa. The commentator, according to Dr. P. Cordier's catalogue (Vol. III, p. 303) is variously called Jayānanda, Jayaā and Jayaa. We find in the same catalogue (XVII. 3, 8, 12, 13, 16, XXXIII. 88) translators from Kashmir bearing the names Ananta, Ānanta, Jayānanta, Jayānantata and Ānanda which are all treated as equal to Jayānanda by P. Cordier. Whether all these translators and the commentator Jayānanda are one and the same is a question to be solved from further investigations. If we take, however, for granted, at least, the identity of the commentator with one Kashmiri pandit Ānanda [Jayānanda] who has revised the Akṣara-Śataka and Akṣara-Śatakavṛtti (Mdo. XVII. 12, 13) assisted by one Lothsava lo. chuṅ. grags. hbyor. śes. rab (Junior Kīrtibhūti-prajña) and the latter again identified with Lo. chuṅ.

grags. hbyor. śes. rab[1] (Junior Kīrtibhūti-prajña) who was one of the three that remained out of the 21 men who were sent out to India by Lha. lhama. ye. śes. hod the king of Tibet about 1025 A. D.; we may assign the same date to the author of the commentary. The manifold changes of the name Jayānanda, on the other hand, into Ananta and Ānanda etc. as mentioned above, may really persuade one to surmise that the commentator Jayānanda is no other than that Kashmirian pandit Ananta[2] who went to Tibet along with the Buddhist saint Śāntarakṣita as an interpreter to the king and therefore a younger contemporary to Śāntarakṣita. That he is later than Śāntarakṣita is doubtless supported from the internal evidence. While discussing the validity of the sentences (*āgamaprāmāṇya*) in his commentary, Jayānanda states in reply to his opponents the definition[3] of the same as given by Śāntarakṣita in his Tattvasaṅgraha. If the equation of Ananta and Jayānanda is correct, one is certainly justified in placing the commentator in the 8th century A. D.; for it is reported that during the reign of the king Thi. sroṅ. detsan one Kashmīri pandit named Ānanda[4] was one of the chief pandits who played a prominent roll in the translation work. But I, for one, prefer to fix the eleventh century as the date of the commentator to any other period;[5] because the Tibetan version of the commentary naturally presupposes the existence of the Madhyamakāvatāra in the Tibetan translation which is said to be done with the assistance of Lothsava Śīlarāja *i.e.* Nag. tso a contemporary to Atīśa of the eleventh century A. D.

Jayānanda's commentary as it stands in the Tibetan translation, serves us two objects. In the first place it explains very well the meaning of the passages of the text (*mūla*) which are otherwise unintelligible; in addition to that it discusses at length now and then the important topics independently; and secondly it supplies the valuable different readings of the Tibetan version of the Madhyamakāvatāra. It will not, therefore, I think, be

---

1. *See* Pag. sam. yon. Zang (ed. by Saracchandra Das) p. 182.

2. *See* the article on Indian pandits in Tibet (Journal of the Buddhist text society, Vol. I, part I, p. 2).

3. *See* page below and Tattvasaṅgraha (Gos) Vol. II, p. 877.

4. *See* L. A. Waddel, Lamaism (1895) p. 30, n. 1.

5. P. L. Vaidya (Aryadeva et son Catuḥśataka, Introduction p. 54) opines that he is probably of the tenth century after Christ.

uninteresting to give some extracts from the commentary together with retranslation in Sanskrit here.

Tibetan version published in the following pages based on the Narthang edition of Tanjur belonging to the Adyar Library, Madras.

(mdo. ra. fol. 128b. L. 6). sems. bskyed. pa. drug. pa. la. gnas. pai. byaṅ. chub. sems. dpai. mthsan. ñid. bstan. par. bya. bai. phyir | mṅon. phyogs. pa[r]shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs pa. la. rdsogs. pai. saṅs. rgyas. chos. la. mṅon. phyogs. śiṅ. shes. bya. ba. ni. sa. mṅon. du. gyur. pai. ṅes. thsig. gsuṅs. pa. yin. te| gaṅ. gi. phyir. śes. rab. kyi. pha. rol. tu. phyin. pa. rab. tu. son. pa. thob. pa. las | stabs (*f.* 129*a*) bcu. la. sogs. pa. saṅs. rgyas. kyi. yon. tan. rnams. daṅ. ñe. bar. gyur. pa. dei. phyir. mṅon. du. phyogs. pa. shes. byao ||

=षष्ठचित्तोत्पादस्थ बोधिसत्त्वलक्षणप्रतिपादनायाह । [स्थितो]ऽभिमुख्यामित्यादि । सम्बुद्धधर्माभिमुखीति । अभिमुखीभूमेः निरुक्तिरुच्यते । यस्मात् प्रज्ञापारमिताप्रगमनलाभात् दशबलादिबुद्धगुणानां सन्निहिता । तस्मादभिमुखीत्युच्यते ।

hdi. rten. hbyuṅ. bai. de. ñid. mthoṅ. ba. ste. shes. bya. ba. ni. ma. rig. pa. la. sogs. pai. dṅos. po. hdi. rnams. la. brten. nas. hdu. byed. la. sogs. pa. rnams. hbyuṅ. ba. yin. pas. hdi. la. brten. hbyuṅ. ba. ste | rten. ciṅ. hbrel bar. hbyuṅ. ba. shes. bya. bai. don. to | dei. de. kho. na. ñid. de | raṅ. bshin. phyin. ci. ma. log. pa. gaṅ. gis. mthoṅ. ba. de. la. de skad. ces. bya. ba. o | dei. raṅ bshin. yaṅ. stoṅ. pa. ñid. de | rten. ciṅ. hbrel. bar. hbyuṅ. ba. yaṅ. don. dam. par. na. raṅ. bshin. med. pa. yin. pas. skye. ba. med. pa. o || de. ñid. kyi. phyir | ‘rten. ciṅ. hbrel. hbyuṅ. gaṅ. yin. te | khyed. kyis. de. ñid. stoṅ. ñid. hdod.’ ces. gsuṅs. pas. so||

=इदंप्रतीत्योद्भवतत्त्वदर्शीति । अविद्यादीनिमान् भावान् प्रतीत्य संस्कारादीनामुद्भवात् इदंप्रतीत्योद्भवः प्रतीत्यसमुत्पाद इत्यर्थः । तस्य. तत्त्वम् अविपरीतस्वभावं यः पश्यति स तथोक्तः । तत्स्वभावश्च शून्यता । प्रतीत्यसमुत्पादश्च परमार्थतो निस्वभावत्वेन अनुत्पादः । अत एवोक्तम्—यः प्रतीत्यसमुत्पादः त्वयेष्टा सैव शून्यता—इति ।

śes. rab. gnas. pas. shes. bya. ba. ni. śes. rab. kyi. pha. rol. tu. phyin. pa. la. gnas. pas. so || hgog. pa. thob. par. hgyur. shes. bya. ba. ni. śes. pa. daṅ. śes. bya. mi. dmigs. pai. mthsan. ñid. can. gyi. hgog. pa. thob. par. hgyur. ba. o ||

=प्रज्ञाविहारादिति । प्रज्ञापारमितायां विहारात् । लभते निरोधमिति । ज्ञानज्ञेयानुपलब्धिलक्षणं निरोधं लभते ।

(*f.* 129b, L. 1) sbyin. pa. shes. bya. ba. la. sogs. pa. ni. śes. pa. daṅ. śes. bya. mi. dmigs. pai. mthsan. ñid. can. gyi. hgog. pa. yaṅ. nas. yaṅ. du. rgyun. gyi[s]. grub. par. mi. nus. so || de. cii. phyir. she. na| byaṅ. chub. sems. dpah. rnams. kyis. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. te | sbyin. pa. la. sogs. pa. lhag. par. gyur. pas. sbyin. pa. la. sogs. pa. gzugs. brñan. daṅ. mthsaṅs. par. rtogs. pa. yin. pas. hgeg. pa. thob. pai. dus. su. gzugs. brñan. daṅ. mthsaṅs. pai. rnam. par. rtog. pa. yaṅ. med. pas. so || sa. lṅa. par. shes. bya. ba. ni. daṅ. po. nas. sa. lṅa. pai. bar. ro ||

=दानेत्यादि । ज्ञानज्ञेयानुपलब्धिलक्षणं निरोधं पुनः पुनः प्रबन्धतः साधयितुं न शक्नोति । तत्कस्मात् । आह । बोधिसत्त्वैरित्यादि । अधिकभूतेन दानादिना प्रतिबिम्बतुल्यदानाद्यवगमेन निरोधाप्तिकाले प्रतिबिम्बतौल्यविकल्पस्याप्यभावात् । पञ्चम्यां भूमाविति । प्रथमतः पञ्चमभूमिपर्यन्तम् ।

mṅon. du. gyur. pai. shes. [bya] ṅes. thsig. bstan. par. bya. bai. phyir | lam. gyi. bden. pa. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. pa. la | lam. gyi. bden. pa. shes. bya. ba. ni. śes. pa. daṅ. śes. bya. mi. dmigs. pai. mthsan. ñid. can. ni. | dmigs. pa. shes. bya. ba. ni. mṅon. du. gyur. pa. o || rdsogs. pai. saṅs. rgyas. kyi. chos. la. mṅon. du. phyogs. pai. phyir. daṅ. shes. bya. ba. ni. sṅa. ma. bshin. no || des. na. lam. la. mṅon. du. phyogs. pa. daṅ | yaṅ. dag. par. rdsogs. pai. saṅs. rgyas. kyi. chos. la. mṅon. du. phyogs. pai. phyir | sa. hdi. la. mṅon. du. phyogs. pas. shes. bya. o ||

=अभिमुखीनामनिरुक्तिकथनायाह । मार्गसत्येत्यादि । मार्गसत्यं ज्ञानज्ञेयानुपलब्धिलक्षणम् आलम्बनम् आभिमुख्यम् । संबुद्धधर्माभिमुख्याच्चेति । पूर्ववत् । तेन मार्गाभिमुख्यात् सम्यक्सम्बुद्धधर्माभिमुख्याच्च अस्या भूमेरभिमुखी नाम ॥ १ ॥

(f. 129b L. 6). ji. [Xyl.: da] bshin. shes. pa. ni. skyes. bu. mig. daṅ. ldan. pas. loṅ. bai. thsogs. rnams. hgro. bar. hdod. pai. yul. du. khrid. pa. de. bshin. du. o || yon. tan. shes. bya. ba. ni. sbyin. pa. daṅ | thsul. khrims. daṅ | bzod. pa. daṅ. | brthson. hgras. la. sogs. pa. o || de. rnams. kyaṅ. yin. te | thar. pa. don. du. gñer. ba. rnams. kyis. goms. par. bya. ba. yin. pas. so || rgyal. ñid. hgro. shes. bya. ba. ni. saṅs. rgyas. ñid. thob. par.byed. pa. o||

=यथेति । सचक्षुष्कः पुरुषः अन्धसङ्घं जिगमिषितं देशं नयति तथा । गुणानिति । दानशीलक्षान्तिवीर्यादयः । तानपि । मोक्षार्थिभिः अभ्यस्यमानत्वात् । जिनत्वमेति बुद्धत्वं प्रापयति ।

(f. 130a. l. 1.) pha. rol. tu. phyin. pai. yon. tan. rnams. shes· bya. ba. ni. pha. rol. tu. phyin. pai. mthsan. ñid. can. gyi. yon. tan. rnams. so. shes. pai. don. no || yaṅ. dag. pai. lam. daṅ. lam. ma. yin. pa. mthoṅ. bai. raṅ. bshin. ñid. yin. pai. phyir. ro || shes. bya. ba. ni. śes. rab. rnam. par. dpyod. pai. raṅ. bshin. can. yin. la| rnam. par. dpyod. pa. yaṅ. dṅos. po. hdi. kho. na. ñid. rtogs. pa. yin. pas. dei. stobs. kyis. dmigs. pa. daṅ. bcas. pai. sbyin. pa. la. sogs. pa. la. lam. ma. yin. pai. raṅ. bshin. ñid. du. mthoṅ. ba yin. la | mi. dmigs. pai. sbyor. bas. lam. gyi. raṅ. bshin. ñid. du. mthoṅ. ba. yin. pai. phyir. śes. rab. lam. daṅ. lam. ma. yin. pa. mthoṅ. bai. raṅ. bshin. can. no||

=पारमितागुणान् पारमितालक्षणान् गुणान् इत्यर्थः । तथ्यमार्गामार्गदर्शनप्रकृतिकत्वात् इति । प्रज्ञा विचारस्वभावा । विचारश्च इदंवस्तुतत्त्वबोधक इति तद्बलेन सालम्बनदानादिषु अमार्गस्वभावत्वदर्शनात् अनालम्बनयोगेन मार्गस्वभावत्वदर्शनाच्च प्रज्ञा मार्गामार्गदर्शनस्वभावा ।

da. [Xyl.: re] ni. thabs. gaṅ. gis. śes. rab. de. bstan. par. bya. bai. phyir. | hdir. smras. pa. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. te | hdir. raṅ. ñid. kyis. rten. cin. hbrel. bar. hbyuṅ. ba. zab. mo. ñid. yoṅs. su. śes. par. hgyur. ram | hon. te. raṅ. bshin. ñid. kyis. luṅ. [Xyl.: lus.] dag. gi. rjes. su. hbraṅs. nas. sam | hon. te. skyes. bu. khyad. par. can. gyis. byas. pai. luṅ. phyin. ci. ma. log. par. ston. pai. bstan. bcos. mthoṅ. nas. yoṅs. su. śes. par. hgyur. she. na. o || de. la. lan. ni. raṅ. ñid. kyis. ni. ma. yin. no. shes. bstan. par. bya. bai. phyir | bśad. pa. shes. bya. ba. la. sogs. pa. dei. raṅ. gi. ṅo. bo. ni. rten. ciṅ. hbrel. bar. hbyuṅ. ba. zab. moi. raṅ. gi. ṅo. bo. ñid. do | ma. rig. pai. liṅ. tog. mthug. pos. bloi. mig. ma. lus. par. gyogs. pa. shes. bya. ba. ni. ma. rig. pa. ni. mi. śes. pa. o | de. ñid. liṅ. tog. ste | dṅos. poi. de. kho. na. ñid. mthoṅ. ba. la. gegs. byed. pai. phyir || de. yaṅ. mthug. po. ñid. yin. te | thog. ma. med. pai. dus. nas. goms. pa. yin. pas. so || de. yis. bloi. mig. ma. lus. par. gyogs. pa. gaṅ. la. yod. pa. de. la. de. skad. ces. bya. o || ma. lus. pa. shes. smos. pa. ni. so. soi. skye. bo. rnams. (f. 130*b*) kyis. rnam. pa. thams. cad. du. mthoṅ. bai. yul. du. mi. hgyur. shes. bstan. pa. yin. no ||

=संप्रातं येन उपायेन प्रज्ञा तत्प्रदर्शनायाह । अत्राहेत्यादि । किमत्र स्वयमेव गम्भीरप्रतीत्यसमुत्पादं परिज्ञास्यति । उत स्वभावत एवागमानुसारात् अथवा विशिष्टपुरुषकृतमविपरीतागमदेशकं शास्त्रं दृष्ट्वा परिज्ञास्यति । तत्र न स्वयमेव इत्युत्तरप्रतिपादनाय उच्यत इत्यादि । तत्स्वरूपं गम्भीरप्रतीत्यसमुत्पादस्वरूपम् । अविद्याघनपटलनिश्शेषावृतबुद्धिलोचनानामिति । अविद्या अज्ञानम् । तदेव पटलं वस्तुतत्त्वदर्शनप्रतिबन्धात् । तच्च घनमेव । अनादिकालाभ्यासात् । तेन निश्शेषमावृतं बुद्धिलोचनं यस्य स तथोक्तः । निश्शेषग्रहणं पृथग्जनानां सर्वथा न दृष्टिविषयो भवति इति प्रदर्शयति ।

ho. na. gaṅ. gis. mthoṅ. yul· bai. du. hgyur. she. na | drug. pa. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. pa. yin. te| drug. pa. la. sogs. pa. sa. goṅ. ma. la. gnas. pai. shes. bya. ba. ni. sa. drug. pa. nas. brtsams. te | sa. bcu. pai. bar. la. gnas. pa. rnams. so || rten. ciṅ. hbrel. bar. hbyuṅ. ba. zab. mo. ñid. rtogs. pas. daṅ. po. nas. yod. dub. ni. kyaṅ. sa. daṅ. po. ia. sogs. pa. rnams. ni. sbyin. pa. la. sogs. pa. lhag. pa. yin. pas. de. rnams. na. śes. rab. rab. tu. son. pa. med. pas. de. rnams. su. rnam. par. bshág. pa. ma.' byas. pa. yin. no ||

=तर्हि कस्य दृष्टिविषयो भवति इति चेदाह । षष्ठेत्यादि । षष्ठाद्युत्तमभूमिष्ठानां षष्ठभूमेरारभ्य यावद्दशमभूमिं स्थितानाम् । प्रतीत्यसमुत्पादगाम्भीर्यबोधात् । आदितः सत्क्लेशा अपि प्रथमभूम्यादयः दानाद्यधिका इति तेषु सत्सु [अपि] प्रज्ञाप्रगमनाभावेन तेषु व्यवस्थान कृता ।

(130b. L. 4) des. na. raṅ. ñid. kyis. rten. ciṅ. hbrel. bar. hbyuṅ. bai. zab. mo. ñid. khoṅ. du. chud. par. rigs. pa. ma. yin. no || shes. bstan. pa. yin. no || da. ni. raṅ. dgar. luṅ. [Xyl.: lus] dag. gi. rjes. su. hbraṅs. nas. de. kho. na. ñid. khoṅ. du. chud. pa. yaṅ. rigs. pa. ma. yin. no || shes. bstan. par. bya. bai. phyir. rgol. ba. ni | gal. te. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. te. go. sla. o |

=तेन स्वयमेव गम्भीरप्रतीत्यसमुत्पादतत्त्वावगमो न युक्त इत्युक्तम् । अधुना स्वतन्त्रमागममनुसृत्य तत्त्वावगमोऽपि न युक्त इति प्रतिपादनाय चोद्यमाह । यदी(नन्वि ?)त्यादि । सुगमम् ।

de. le. lan. ni. de. yaṅ. yod. pa. ma. yin. te. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅgs. te| luṅ. gi. dgoṅs. pa. ṅes. par. dkah. bai. phyir. shes. pa. ni. gaṅ. gi. phiyr. luṅ. las. gsuṅs. pai. don. gaṅ. yin. pa. de. so. soi. skye. bos. ñams. su. myoṅ. ba. ma. yin. pas. luṅ. gi. dgoṅs. pa. ṅes. par. dkah. ba. o||

=तत्रोत्तरमाह । नैतदप्यस्तीत्यादि । आगमाभिप्रायस्य दुर्निश्चयत्वादिति । यस्माद्योऽर्थ आगमे उक्तः तस्य पृथग्जनाननुभवादागमाभिप्रायो दुर्निश्चयः ।

gal. te. luṅ. gi. rjes. su. hbraṅs. pas. de. kho. na. ñid. mi. rtogs. na| ho. na. ci. yaṅ. smra. bar. hdug. cid. ce. na | de. ñid. kyi. phyir| raṅ. dbaṅ. ñid. kyi. dbaṅ. du. byas. nas. de. skad. du. brjod. kyis. (f. 131a) shes. pa. gsuṅs. te| gal. te. tsad. mar. gyur. pai. skyes. bu. byas. pai. bstan. bcos. luṅ. phyin. ci. ma. log. par. hchad. par. mthoṅ. ba. med. na. raṅ. dbaṅ. ñid. kyi. luṅ. gi. dgoṅs. pa. ṅes. par. dkah. ba. yin. no. shes. brgod. pa. yin. no ||

=यद्यागमानुसारेण तत्त्वं न बुध्यते । किं तर्हि पुनर्वचनमस्ति । अत एवाह स्वतन्त्रतामधिकृत्यैवमुच्यत इति । यदि प्रमाणभूतपुरुषकृतमविपरीतागमव्याख्यातृ शास्त्रं न दृश्यते स्वतन्त्रमागमाभिप्रायो दुर्निश्चय इत्युच्यते ।

da. ni. thsad. par. gyur. pai. skyes. bus. byas. pai. bstan. bcos. luṅ. phyin. ci. ma. log. par. hchad. pa. mthoṅ. ba. las. luṅ. gi. dgoṅs. pa. phyin. ci. [xyl.; ni] ma. log. par. ṅes. pa yin. shes. raṅ. ñid. bshed. pai. phyogs. ston. pa. ni| thsad. mar. gyur. pai. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅgs. te| thsad. mar. gyur. pa. yaṅ. yin. la| skyes. bu. yaṅ. yin. pas. na. thsad. mar. gyur. pai. skyes. bu. ste | hphags. pa. klu. sgrub. shabs. la. sogs. pa. o | de. rnams. kyis. byas. pai. bstan. bcos. te| dbu. ma. rtsa. bai. śes. rab. la. sogs. pa. o| de. yaṅ. ci. lta. bu. she. ne| luṅ. phyin. ci. ma. log. par. hchad. pa. o|| de. mthoṅ. ba. ni. rna. bai. rnam. par. śes. pas. thos. pa. ste| mthoṅ. bai. don. thos. pa. la. bya. o || luṅ. gi. dgoṅs. pa. ṅes. pa. ni. dei. sgo. nas. luṅ. gi. dgoṅs. pa. ṅes. pa. o|| hdii. don. ni. hdi. yin. te| kho. bo. daṅ. hdra. ba. rnams. kyis. luṅ. gi. dgoṅs. pa. ṅes. par. dkah. ba. yin. gyi | ho. na. kyaṅ. slob. [xyl.; slod.] dpon. klu. sgrub. [xyl.; sgrubs] shabs. kyis. de. kho. na. ñid. dṅos. su. gzigs. pa. yin. pas. des. mdsad. pai. bstan. bcos. kyi. sgo. nas. luṅ. gi. dgoṅs. pa. śes. pa. yin. no. shes. pai. tha. thsig. go||

=इदानीं प्रमाणभूतपुरुषेण कृतं शास्त्रमविपरीतागमव्याख्यातृ दृष्ट्वा आगमाभिप्रायोऽविपरीतोऽवधार्यत इति स्वाभिमतं पक्षं वक्तुमाह । प्रमाणभूतेत्यादि । प्रमाणभूताश्च पुरुषाश्च प्रमाणभूतपुरुषाः आर्यनागार्जुनपादादयः । तैः कृतं शास्त्रं मूलमध्यमकप्रज्ञादि । तच्च कीदृशम् । अविपरीतागमव्याख्यातृ । तद्दर्शनं श्रोत्रविज्ञानेन श्रवणम् । दर्शनार्थं श्रवणक्रिया । आगमाभिप्रायो निश्चीयते । तद्द्वारा आगमाभिप्रायोऽवधार्यते । अस्यायमर्थः । अस्मादृशैरागमाभिप्रायो

दुर्निर्णयः । अथापि आचार्यनागार्जुनपादैर्वस्तुतस्तत्त्वदर्शनेन तत्प्रणीतशास्त्रद्वारा आगमाभिप्रायो ज्ञायत इत्यर्थः ॥ २ ॥

chos. shes. bya. ba. ni. phuṅ. po. la. sogs. pa. o|| zab. mo. ni. stoṅ. pa. ñid. kyi. raṅ. bshin. can. no|| rigs. pa. shes. bya. ba. ni. dbu. ma. rtsa. bai. śes. rab. la. sogs. pa. gsuṅs. las. so|| hphags. pa. klu. sgrub. gshuṅ. lugs. las. shes. bya. ba. ni. hphags. pa. klu. sgrub. shabs. kyis. bśad. pai. dbaṅ. du. byas. nas. so| ji. ltar. gnas. pai. lugs. bshin. brjod. par. bya. shes. bya. ba. ni. dbu. rtsa. bai śes. rab. la. sogs. pa. ji. ltar. rnam. bshag. byas. pa. de. ltar. brjod par. bya. shes. pai. tha. thsig. go||

=धर्ममिति । स्कन्धादिकम् । गभीरं शून्यतास्वभावकम् । नयेनेति । मूलमध्यमकप्रज्ञाद्युक्तेन । आर्यनागार्जुनशास्त्रनीत्येति । आर्यनागार्जुनपादवचनमधिकृत्य । यथाव्यवस्थं मतमुच्यत इति । मूलमध्यमकप्रज्ञादौ यथा व्यवस्थापितं तथा उच्यत इत्यर्थः ।

ci. lta. ba. ñid. ces. bya. ba. ni. chos. rnams. kyi. (f. 131b) raṅ. bshin. gaṅ. yin. pa. o|| chos. rnams. kyi. [bdag. ñid.] yaṅ. dag. pai. (pa. ji?) lta. ba. ñid. ces. bya. ba. ni. stoṅ. pa. ñid. do|| ci. ltar. gnas. pa. bshin. du. brjod. par. bya. o|| shes. bya. ba. ni. phyin. ci. ma. log. par. brjod. par. bya. o. shes. pai. tha. thsig. go||

=यथातत्त्वमिति । धर्माणां यः स्वभावः । धर्माणां आत्मभावो यथाभूत इति । शून्यता । यथाव्यवस्थमुच्यत इति । अविपर्ययमुच्यत इत्यर्थः ।

luṅ. phyin. ci. ma. log. par. ṅes. pa. shes. bya. ba. ni. gal. te. hphags. pa. klu. sgrub. shabs. la. de. kho. na. ñid. khoṅ. du. chud. pa. hdod. na|| dei. thse. luṅ. phyin. ci. ma. log. par. ṅes. pa. de. la. yod. pa. ñid. du. hgyur. ba. las| de. la. de. kho. na. ñid. khoṅ. du. chud. pa. yod. dam. med. pa. the. thsom. za. bas. luṅ. phyin. ci. ma. log. par. ṅes. pa. ji. ltar. yod. ce. na| de la. lan. bstan. par. bya. bai. phyir| luṅ. las. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. te|

=अविपरीतागमनिर्णय इति । यद्यार्यनागार्जुनपादानां तत्त्वावबोध इष्यते, तदा तस्याविपरीतागमनिश्चयो भवेदेव । तस्य तत्त्वावबोधोऽस्ति न वेति सन्देहेन कथमविपरीतागमनिश्चयः स्यात् । तस्योत्तरप्रतिपादनायाह—आगमादित्यादीति ।

dge. sloṅ. shes. bya. ba. ni. ñon. myoṅs. pa. bcom. pas. so| dpal. daṅ. ldan. pa. ni. [xyl.; pai] bsod. nams. kyi. thsogs. daṅ. ldan. pas. so| ches. grags. pa. ni. phyogs. bcu. grags. pa. bsgrags. pas. so|| klu. shes. bya. ba. ni. klu. sgrub. ces. bya. ste| dper. na.

hjigs. sde. la. hjigs. pa. shes. brjod. la| de. bshin. du. hphags. pa. klu. sgrub. la. klu. shes. brjod. pa. la. skyon. yaṅ. ma. yin. no|| yod. daṅ. med. pai. phyogs. hjig. pa. shes. bya. ba. ni. yod. pa. daṅ. med. pai. phyogs. dag. pa. [la.] bgag. nas. dbu. mai. thsul. la. gnas. pa. yin. no. shes. bya. bai. tha. thsig. go|| bla. na. med. pa. ni. theg. pa. chen. po. ste| de. las. mchog.|tu. gyur. pa. theg. pa. gshan. med. pas. so|| rab. tu. dgah. bai. sa. bsgrubs. shes. bya. ba. ni. thams. cad. kyi. de. kho. na. ñid. mṅon. du. mdsad. pai. rab. tu. dgah. bai. sa. thob. nas. so. shes. bya. dai. don. to ||

=भिक्षुरिति । क्लेशभेदनात् । श्रीमान् पुण्यसंभारयोगात् महायशाः दशदिक्षुयशःप्रथनात् । नागाह्वयः नागार्जुन इति यथा भीमसेनस्य भीम इत्युच्यते तथा आर्यनागार्जुनस्य नाग इत्युक्तौ न दोषोऽपि । सदसत्पक्षदारक इति । सदसत्पक्षौ प्रतिषिध्य मध्यमायां नीतौ स्थित इत्यर्थः । अनुत्तरं महायानं तत उत्तमभूतयानान्तराभावात् । आसद्य भूमिं मुदितामिति । सर्वतत्त्वसाक्षात्कर्त्रीं मुदितां भूमिं प्राप्येत्यर्थः ।

luṅ. gshan. bstan. par. bya. bai. phyir.| yaṅ. hphags. shes. bya. ba. la. sogs. gsuṅs. te| li. tsi. bi. shes. bya. ba. ni. rus. so|| gshon. nu. shes. bya. ba. ni. lo. ñuṅ. bas. so|| mthar. gis. shes. bya. ba. ni. dri. ma. med. pa. la. sogs. pai. sai. rim. pas. so||

=आगमान्तरं दर्शयितुमाह——आर्येत्यादि । लिच्छिवीति कुलम् । कुमार इति । अल्पवयसा । अनुपूर्वेणेति । विमलादिभूमिक्रमेण ।

gal. te. luṅ. ji. ltar. thsad. ma. yin. te| hdi. ltar. luṅ. ñes. pa. zad. pas. byas. pa. yin. pas. na. thsad. ma. hgyur. ram| skyes. bus. ma. byas. pa. yin| de. la. phyogs. daṅ. po. ni. ma. yin. te| ñes. pa. zad. pa. (f. 132a) ni. hdod. chags. la. sogs. pai. ñes. pa. zad. pa. daṅ| yaṅ. dag. pai. don. ji. lta. ba. bshin. du. mthoṅ. ba. daṅ. ldan. pa. daṅ| brtse. ba. la. sogs. pai. yon. tan. daṅ. ldan. bya. o|| des. byas. pa. ni. ñes. pa. zad. pas. byas. pa. shes. brjod. par. bya. ba. yin. la| ñes. pa. zad. pas. byas. pa. yin. pas. ṅes. par. mi. nus. te| gaṅ. gi. phyir. gshan. gyi. sems. śes. par. ma. nus. pa. dei. phyir. ro|| hdi. ltar. gshan. gyi. sems. śes. pa. ni. hbras. bui. sgo. nas. yin. la| ṅo. boi. sgo. nas. ni. ma. yin. te| de. ñid. bsgrub. par. bya. ba. yin. pas. so|| lus. kyi. bya. ba. la. sogs. pai. hbras. bu. yaṅ. skyes. bui. hdod. pas. gshan. du. bya. bar. nus. pa. yin. te| hdod. chags. daṅ. bcas. pa. rnams. hdod. chags. daṅ. bral. bai. bya. ba. byed. par. mthoṅ. ba. daṅ|| hdod. chags. daṅ. bral. ba. rnams. hdod. chags daṅ. bcas. pa. bshin. du. bya. ba. byed. par. mthoṅ. bas. dei. phyir. ñes. pa. zad. pa. ñid. kyi. rtags. ṅes. par. mi. nus.

pas. ṅes. par. dkah. ba. yin. no|| des. na. ñes. pa. zad. pas. byas. par. mi. ṅes. pas. luṅ. ñes. pa. zad. pas. byas. ñid. du. ma. grub. bo ||

=ननु (lit. यदि) आगमः कथं प्रमाणम् ? तथा हि । आगमः क्षीणदोषकृतत्वेन प्रमाणं भवेत् अपौरुषेयत्वेन वा । तत्र नाद्यः पक्षः । क्षीणदोषो हि क्षीणरागादिदोषः यथाभूतार्थदृष्टियुक्तो दयादिगुणयुक्तश्च भाव्यः । तत्कृतः क्षीणदोषकृत इत्युच्यते । क्षीणदोषकृत इति तु निश्चेतुमशक्यम् । यस्मात् परचित्तज्ञानमशक्यं तस्मात् । तथा हि । परचित्तज्ञानं कार्यद्वारा । न स्वरूपद्वारा । तत्त्वस्य साध्यत्वात् । कायिकक्रियादिकार्यमपि पुरुषेच्छया अन्यथा भवितुं शक्यम् । रागिणो विरागिक्रियाकारिणो दृष्टाः । विरागिणो रागिवत् क्रियाकारिणो दृष्टाः । तस्मात् क्षीणदोषत्वहेतुः निश्चेतुमशक्यतया दुर्निश्चयः । तेन क्षीणदोषकृतानिश्चयेन आगमः क्षीणदोषकृतत्वेन असिद्धः ।

skyes. bus. ma. byas. pai. luṅ. yaṅ. thsad. ma. ñid. du. mi hgrub. ste | hdi. itar. skyes. bus. ma. byas. pai. luṅ. thsad. mar smra. ba. rnams. hdi. ltar. brjod. pa. yin. te | skyes. bu. ni. yon. tan. daṅ. skyon. gyi. rten. du. gyur. pa. yiṅ. pas. dei phyir. de. yis byas. pai. ṅag. rnams. la. phyin. ci. log. gi. don. yaṅ. srid. la | bden. pai. don. yaṅ. srid. pas | des. skyes. bu. log. pas. don. phyiṅ. ci. log. tu. ston. pai. the. thsom. ldog. pas. skyes. bus. ma. byas. pai. thsig. thsad. mar. hdod. pa. yin. shes. pa. o || de yaṅ. hthad. pa. ma. yin. te | gaṅ. gi. phyir. ṅag. rnams. kyi. phyin. ci. log. daṅ | bden. pa. ñid. kyi. rten. du. gyur. pa. yon. tan. daṅ. skyon. daṅ. ldan. pai. skyes. bu. log. pas. don. med. par. thal. bar. hgyur. te | bden. pa. ñid. daṅ. brdul. ba. ñid. las. tha. dad. du. gyur. pai. rnam. pa. gshan. med. pas. so ||

= अपौरुषेय आगमोऽपि प्रमाणतया न सिद्ध्यति । तथा हि । अपौरुषेयागमप्रमाणवादिन एवं वदन्ति । पुरुषो हि गुणदोषाश्रयभूतः । तस्मात् तत्कृतवाक्यानां विपरीतार्थश्च संभवति । सत्यार्थश्च संभवति । अतः पुरुषनिवृत्त्या विपरीतार्थदर्शनासंशयनिवृत्तेः अपौरुषेयं वचनं प्रमाणमिष्यते । इति । तदपि नोपपद्यते । यस्मात् वचनानां विपरीतसत्यत्वकारणभूत- (lit. आश्रयभूत) गुणदोषविशिष्टपुरुषनिवृत्त्या आनर्थक्यं प्रसज्येत । सत्यत्व-मिथ्यात्वाभ्यां पृथग्भूतप्रकारान्तराभावात् ।

gshan. yaṅ. (f. 132b) mgrin. pa. la. sogs. pai. gnas. daṅ. byed. pas. sgra. rnams. hbyuṅ. bar. mthoṅ. bai. phyir. ci. thar. na.

skyes. bus. ma. byas. pa. yin. par. hgyur | gal. te. gnas. daṅ. byed. pa. la. sogs. pas. sgra. gsal. bar. byed. pa. yin. gyi | skyed. par. byed. pa. ni. ma. yin. no. she. na | de. yaṅ. mi. rigs. te | gal. te. gsal. bar. byed. na. gsal. ba. ñid. de. sgra. rnams. kyi. raṅ. bshin. khyad. par. can. du. hgyur. ba. yin. nam| sgra. la. sgrib. pa. med. par. hgyur. baam | hon. te. śes. pa. skyed. par. byed. pa. yin. te | de. la. sgra. rnams. raṅ. bshin. gyi. khyad. par. du. byed. pa. ni. ma. yin. te| rtag. pa. ñid. yin. pa. so| sgrib. pa. daṅ. bral. ba. yaṅ. ma. yin. te | rtag. pa. ñid. yin. pai. phyir. skrib. pas. sgra. la. cuṅ. zad. kyaṅ. ma. byes. yin. pai. phyir. ro|| śes. pa. yaṅ. ma. yin. te| rtag. pai. phyir. sgra. rnams. rgyun. du. śes. pa. skyed. pa. ruṅ. ba. yin. pas. so|| des. na. gsal. bar. byed. pa. mi. hthod. do|| des. na. skyes. bus. ma. byas. pa. ñid. du. ma. grub. pas. luṅ. thsad. ma. ji. ltar. yin. she. na ||

=किञ्च कण्ठादिस्थानकरणतः शब्दानामुत्पत्तिदर्शनात् कथमपौरुषेयो भवेत् । स्थानकरणादिना शब्दः व्यज्यते । नोत्पाद्यते इति चेत् । तदपि न युक्तम् । यदि व्यज्यते । व्यक्तिरेव किं तच्छब्दानां स्वभावातिशयकरणं किं वा शब्दानामावरणापगमः उत ज्ञानजननम् । न तत्र शब्दानां स्वभावातिशयकरणम् । नित्यत्वात् । नाप्यावरणापगमः । नित्यत्वात् आवरणेन शब्दानामकिञ्चित्करत्वात् । नापि ज्ञान[जननम्] । नित्यत्वात् शब्दानां सन्ततं ज्ञानजननौचित्यात् । तेन व्यक्तिः नोपपद्यते । अतः अपौरुषेयत्वासिद्ध्या कथमागमः प्रमाणम् । इति चेत् ।

de. la. lan. ni. ci. ltar. hjig. rten. pai. thsad. ma. yin. pas. de. bshin. du. luṅ. yaṅ. thsad. ma. yin. te | hdi. ltar. hjig. rten. na. hbrel. ba. daṅ. rjes. su. mthun. pai. thabs. daṅ. ldan. pa. daṅ | skyes. bui. don. rjod. par. byed. pa. daṅ | mi. bslu. bai. thsig. ni. thsad. mar. hdod. pa. yin. no|| de. la. hbrel. ba. ni. gaṅ. du. thsig. rnams. kyi. yan. lag. daṅ | yan. lag. can. du. gyur. pas. sgrub. pa. am | dgag. paam. | btaṅ. sñoms. kyi. don. gcig. rtogs. par. byed. gaṅ. yin. po. o || de. la. gaṅ. ma. hbrel. bai. thsig. de. ni. thsad. ma. [ma.] yin. te | dper. na. se. hbru. [xyl.: se. hu.] bcu. sgyed. bu. gsum. shes. bya. ba. la. sogs. pa. lta. bu. ste | hdi. rnams. gcig. la. ñe. bar. [b]sdu. ba. med. yin. te l phan. chun. hbrel. ba. med. pai. phyir. ro || rjes. su. mthun. pai. thabs. ni. gaṅ. hbras. bu. sgrub. pai. thabs. sgrub. par. nus. pa. de. la. rjes. mthun. pai. thabs. shes. bya. o || de. lta. bui. thsig. ni. hjig. rten. par. thsad. ma. ñid. du. las. len. gyi | de. las. gshan. pa. ni. ma.

yin. te | dper. [f. 133a] na. dug. shi. bar. bya. bai. phyir. hjog. poi. gtsug. gyi. nor. bu. len. pai. bstan. bcos. bshin. no || de. ltar. gyur. pa. yin. kyaṅ. gal. te. skyes. bui. don. brjod. pa. ma. yin. par. gyur. na. dei. thse. thsad. ma. ma. yin. te | dper. na. bya. rog. gi. so. rtog. pai. bstan. bcos. bshin. no || de. dag. de. lta. bur. gyur. kyaṅ. rtog. dpyod. byas. nas. mi. slu. ba. yin. na. dei. thse. thsad. ma. yin. gyi | gshan. du. na. ma. yin. te | dper. na. mṅon. sum. daṅ. rjes. su. dpag. pa. daṅ | luṅ. gis. gnod. pai. don. lta. bu. o ||.

= तत्र समाधीयते । यथा लौकिकं प्रमाणं तथा आगमोऽपि प्रमाणम् । तथा हि । लोके सम्बद्धम् अनुगुणोपायं पुरुषार्थाभिधायकम् अविसंवादि वाक्यं प्रमाणमिष्यते । तत्र सम्बद्धम्—यत्र वाक्यानामवयवावयविभावेन विहितं प्रतिषिद्धमुदासीनं वा एकार्थं यद्बोधयति । तत्र यदसम्बद्धं वाक्यं तदप्रमाणम् । यथा दश दाडिमानि तिस्रश्चुल्लय इत्यादि । एतानि नैकत्रोपसंहृतानि । मिथस्सम्बन्धाभावात् । अनुगुणोपायम्—यत् शक्यानुष्ठानफलसिद्ध्युपायं तत् अनुगुणोपायमिति । एवंविधं वाक्यं लोके प्रमाणत्वेन गृह्यते । न ततोऽन्यत् । यथा विषप्रशमनाय तक्षकचूडारत्नग्रहणशास्त्रम् । एवंभूतमपि यदि पुरुषार्थानभिधायकं भवेत् तदा न प्रमाणम् । यथा काकदन्तपरीक्षाशास्त्रम् । तदेवंभूतमपि परीक्षां कृत्वा अविसंवादि चेत् तदा प्रमाणम् । नान्यथा । यथा प्रत्यक्षानुमानागमैः बाधितोऽर्थः ।

mi. bslu. ba. shes. bya. ba. ni. ci. lta. bu. she. na | brjod. par. bya. ste | hdi. yul. gsum. ste | mṅon. sum. daṅ | lkog. tu. gyur. pa. daṅ | śin. tu. lkog. tu. gyur. pa. o || de. la. bstan. bcos. las. mṅon. sum. du. hdod. pai. dṅos. po. rnams. la. mṅon. sum. gyi. yul. gyi. dṅos. por. gyur. ñid. mṅon. sum. gyis. mi. gnod. mi. bslu. ba. ste | dper. na. sṅon. po. la. sogs. pa. bshin. no || de. bshin. du. mṅon. sum. la. sogs. pa. ma. yin. par. hdod. pai. dṅos. po. rnams. mṅon. sum. ma. yin. pa. ñid. grub. pas. mṅon. sum. gyis. mi. gnod. pa. ste | hdi. ltar. gshan. gyis. mṅon. sum. ba. ñid. du. bstan. pa. ñid. saṅs. rgyas. pai. grub. mthah. las. mṅon. sum. ma. yin. pa. la | de. rnams. dpyaṅ. na. mṅon. sum. ma. yin. pa. kho. na. yin. te | dper. na. sgra. la. sogs. pai. raṅ. bshin. bde. la. sogs. pa. gaṅ. yin. pa. ste | gaṅ. gi. phyir. naṅ. gi. bdag. ñid. kho. nar. dgah. ba. daṅ. gduṅ. bai. raṅ. bshin. can. gyi. bde. ba. daṅ. sdug. bsṅal. ñams. su. myoṅ. ba. yin. gyi | sgra. la. sogs. pa. (xyl. add. pai. bde. = सुख) la. gnas. pai. bde. ba. daṅ | sdug. bsṅal.

ñams. su. myoṅ. ba. ma. yin. pas. so || hdi. ni. graṅs. can. pai. hdod. pai. dbaṅ. du. byas. nas. brjod. pa. yin. no || bye. brag. pai. dbaṅ. du. byas. nas. ni. rdsas. la. sogs. pai. mṅon. sum. ma. yin. pa. bshin. no || hdi. ltar. de. rnams. kyi. cha. śas. las. tha. dad. du. gyur. pai. cha. śas. las. hdu. bai. cha. śas. can. [f. 133b] khas. len. pa. daṅ | las. kyaṅ. hdegs. pa. daṅ | hjog. pa. daṅ | hgro. ba. daṅ | hoṅ. ba. daṅ | bskum. pa. la. sogs. pas. rdsas. la[s.]tha. dad. du. gyur. pai. mṅon. sum. du. hdod. pa. daṅ | stod. pa. ñid. la. sogs. pai. spyi. rdsas. las. tha. dad. pai. mṅon. sum. ñid. du. hdod. . . . . . yin. no || de. rnams. ni. mṅon. sum. ma. yin. pa. ste| gaṅ. [xyl.: gan. zag.] gi. phyir. gzugs. su. la. sogs. pa. las. tha. dad. du. gyur. pai. rdsas. la. sogs. pa. gshan. mṅon. sum. pa. yod. pa. ma. yin. te | de. las. lha. dad. du. gyur. pa. ma. dmigs. pai. phyir. ro || de. lta[r]. mthoṅ. bai. dṅos. po. rnams. la. mi. bslu. ba. ñid. śes. par. bya. o ||

= अविसंवादीति कीदृशम् । उच्यते । प्रत्यक्षं परोक्षम् अत्यन्तपरोक्षं चेत्यते त्रयो विषयाः । तत्र शास्त्रतः प्रत्यक्षाभिमतानां भावानां प्रत्यक्षविषयभाव एव प्रत्यक्षेण अबाधितः अविसंवादी । यथा नीलादेः । एवमप्रत्यक्षाद्यभिमतानां भावानामप्रत्यक्षत्वं सिध्यति । अतः प्रत्यक्षेण अबाधितम् । तथा हि परेण प्रत्यक्षतया देशितानामेव बौद्धसिद्धान्तादप्रत्यक्षाणाम् । तानि विचारे अप्रत्यक्षाण्येव । यथा शब्दादिस्वभावः सुखादि यत् । यस्मात् अध्यात्ममेव हर्षव्यसनस्वभावकं सुखं दुःखं चानुभूयते । न तु शब्दादिनिष्ठं सुखं दुःखं चानुभूयते । इदं सांख्यमतमधिकृत्य उक्तम् । वैशेषिक[मत]मधिकृत्य तु—यथा द्रव्याद्यप्रत्यक्षम् । तथा हि । तेषामवयवात्पृथग्भूतः अवयवसमवेतः अवयवी अङ्गीक्रियते । उत्क्षेपणावक्षेपणगमनगत्यागातिसङ्कोचादिना कर्मापि द्रव्यात्पृथग्भूतं प्रत्यक्षमिष्यते । श्लाघ्यत्वा (=stod. pa. nid) दिसामान्यं द्रव्यात्पृथग्भूतं प्रत्यक्षतयेष्यते । तानि अप्रत्यक्षाणि । यस्मात् रूपादेः पृथग्भूतं द्रव्याद्यन्यत् प्रत्यक्षं नास्ति । ततः पृथग्भावानुपलम्भात् । तादृशानां वस्तूनामविसंवादित्वं ज्ञेयम् ।

de. bshin. du. rjes. dpag. gi. yul. lkog. tu. gyur. pai. dṅos. po. rnams. la. rjes. dpag. gis. de. kho. na. bshin. du. grub. pa. ni. mi. bslu. ba. ste | dper. na. mi. rtag. pa. la. sogs. pa. o || rjes. su. dpag. par. bya. ba. ma. yin. pai. rjes. su. dpag. par. bya. ba. ma. yin. pa. ñid. du. grub. pas. rjes. su. dpag. pas. mi. gnod. pa. ni. mi. bslu. ba. ste | dper. na. gtso. bo. daṅ | dbaṅ. phyugs. la. sogs. pa. bshin. no ||

Quarterly Vol. VI, Part II.

THE JOURNAL OF ORIENTAL RESEARCH MADRAS

April—June

1932

तमसो मा ज्योतिर्गमय

MADRAS
PRINTED AT THE MADRAS LAW JOURNAL PRESS, MYLAPORE.
1932

Annual Subs., Inland, Rs. 6. Foreign, 10 Shillings.
Each Part separately Rupees two, Postage inclusive

EXTRACTS FROM JAYĀNANDA'S COMMENTARY.

(Continued from page 183, Vol. VI, J. O. R. M.)

BY

N. AIYASWAMI SASTRI,

Mylapore.

=एवमनुमानविषयाणां परोक्षाणां भावानामनुमानेन तथैव साधनमविसंवादि । यथा अनित्यत्वादीनाम् । अननुमेयस्य अननुमेयत्वं सिद्धमित्यत अनुमानेनाबाधितमविसंवादि । यथा प्रधानेश्वरादीनाम् ।

de. rnams. kyi. rañ. bshin. du. gyur. pai, chos. ni. rtag. pa. ma. yin. te| dei. rañ. bshin. ñid. bsgrub. par. bya. ba. yin. pas. so|| hbras. bur. gyur. pa. yañ. ma. yin. te| rtag. pa. la. hbras. bu· yod. pa. ma. yin. pas. so|| de. ltar. lkog. tu. gyur. pai. dños. po. la. rjes. su. dpag. pas. mi. gnod. pas. mi. bslu. ba. yin. no||

=न हि तेषां स्वभावभूतो धर्मः सिद्धः । तत्स्वभावत्वस्य साध्यत्वात् । नापि कार्यभूतः । सिद्धस्य कार्यभावाभावात् । एवं परोक्षस्य वस्तुन अनुमानेन अबाधनमविसंवादि ।

de. bshin. du. lkog. tu. gyur. pai. dños. po. la. luñ. gi. stobs. kyis. hjug. pai. rjes. su. dpag. pas. mi. gnod. pa. ni. bslu. ba. [ma.] yin. te| hdi. ltar. dños. poi. stobs. kyis. hjug. pai. thsad. ma. gñis. kyi. yul. rnam. par. dag. pai. phyis. kyi. phyis thsad. mar. khas. blañs. bai. bstan. bcos. kyi. rnam. par. bshag. pai. chos. can. la. sña. phyii. hgal. ba. yod. med. dpyad. pas. gañ. gi. thse. bsam. pai. khyad. par. can. hjug. na. dei. thsė. luñ. la. brten. pai. rjes. su. dpag. pas. gnod. par. hgyur. pa. yin. no||

=तथा परोक्षस्य वस्तुनः आगमबलप्रवृत्तानुमानेन अबाधनमविसंवादि । यतः वस्तुबलप्रवृत्तविशुद्धविषयकप्रमाणद्वयबाह्यप्रमाणाङ्गीकर्तृशास्त्रव्यवस्थितधर्मिणि पूर्वापरविरुद्धसदसद्विचारेण यदाशयविशेषयुक्तः प्रवर्तते तदागमाश्रितानुमानेन बाध्यते ? ।

de. lta. bui. rjes. su. dpag. pa. śin. tu. lkog. tu. gyur. (f. 134a) pai. dños. po. la. gnod. pa. med. na. mi. bslu. ba. ste| dper. na. hdod. chags. la. sogs. pai. rañ. bshin. can. dañ| de. las. byuñ.

bai. chos. ma. yin. pa. khas. blaṅs. na. de. spaṅ. bai. don. du. sbyin. sdig. la. sogs. pa. mi. ston. pa. gaṅ yin. pa. de. ni. rjes. su. dpag. pas. mi. gnod. pa. yin. te| hdi. ltar. mu. (xyl.: lu.) stegs pas. hdod. chags. daṅ| she. sdaṅ. daṅ| gti. mug. daṅ| de. las. byuṅ. bai. lus. daṅ. ṅag. gi. las. chos. ma. yin. par. brjod. la| de. spaṅ. bai. phyir. rten. la. khrus. byas. pa. daṅ| sbyin. sreg. daṅ| smyuṅ. bar. gnas. pa. la. sogs. pa. byed. pa. yin. no|| de. ltar. mi. brjod. pa. gaṅ. yin. pa. de. ni. mi. bslu. ba. ste| hdi. ltar. khrus. byed. pa. la. sogs. pas. sdig. pa. sel. bar. mi. hgyur. te| hdod. chags. la. sogs. pai. sdig. pa. daṅ. hgal. ba. med. pas. so| gaṅ. daṅ. gaṅ. rgyu. la. gnod. par. mi. hgyur. te| dei. gnod. par. byed. pa. ma. yin. te| dper. na. mṅar. ba. daṅ| bsil. ba. daṅ| snum. pai. rdsas. rnams. bad. kan. gyi. nad. la. mi. gnod. pa. bshin. du. khrus. byed. pa. la. sogs. pas. kyaṅ. sdig. pai. rgyu. rnams. la. gnod. pa. ma. yin. te| des. phyii. dri. ma. kho. na. dag. par. hgyur. gyi| naṅ (xyl.: nad) gi. hdod. chags. la. sogs. pa. ma. yin. no||

=एवंविधानुमानमत्यन्तपरोक्षस्य वस्तुनः अबाधकमविसंवादि । यथा रागादिस्वभावकतत्प्रभवाधर्मोपादातुः तत्प्रहाणार्थं यत् दानं पापाद्यकथनं तत् अनुमानेन अबाधितम् । तथा तीर्थिकेन रागद्वेषमोहाः तत्प्रभवं कायिकं वाचिकं च कर्म अधर्म उक्तम् । तत्प्रहाणाय तीर्थे (?=rten.) स्नानहोमोपोषथादिकरणं च इत्येवमनभिधायकं यत् तत् अविसंवादि । तथा हि । स्नानादिना पापशोधनं न भवति । रागादिपापेन विरोधाभावात् । यत् यत्कारणबाधकं न भवति[तत्] तद्बाधकं न भवति । यथा मधुरशीतस्निग्धद्रव्याणि श्लेष्मरोगं न बाधन्ते । तथा स्नानाद्यपि पापहेतूनामबाधकम् । तत् बाह्यमेव मलं शोधयति । नान्तरं रागादि ।

de. ltar. luṅ. gaṅ. la. yul. yoṅs. su. dag. pa. yod. pa. de. ni. mi. slu. ba. yin. pas. hjig. rten. pai. rjes. su. hbraṅs. nas. thsad. ma. yin. te| hjig. rten. pas. yul. yoṅs. su. dag. pai. thsig. kho. na. thsad. mar. hdod. pas. so|| de. ltar. luṅ. thsad. mar. khas. blaṅs. pas. hphags. pa. klu. sgrub. shabs. luṅ. bstan. pa. bden. pa. ñid. du. ṅes. pas. des. mdsad. pai. bstan. bcos. luṅ. phyin. ci. ma. log. par. hchad. pa. mthoṅ. bai. sgo. nas. de. kho. na. ñid. ṅes. pa. ni. rigs. pa. ñid. yin. no||

=एवं यस्यागमस्य विषयः परिशुद्धो भवति स ह्यविसंवादीति लोकानुरोधात् प्रमाणम् । लोकेन परिशुद्धविषयकवाक्यस्यैव प्रमाणतया इष्टत्वात् । एतादृशागमप्रामाण्याभ्युपगमेन आर्यनागार्जुनपादव्याकरणं सत्यतया निश्चितमिति तत्प्रणीतस्य शास्त्रस्याविपरीतागमव्याख्यातृदर्शनद्वारा तत्त्वनिश्चयो युक्त एव ।

de. ñid. kyi. phyir. rnam. hgrel. las|
hgrol. daṅ. ni. rjes. su. mthun. thabs|
skyes. bui. don. ni. rjod. par. byed|
ṅag. de. dpyad. par. hos. pa. yin|
de. las. gshan. pa. dpyad. hos. min||
mṅon (f. 134b) sum. daṅ. ni. rjes. su. dpag|
rnam. pa. gñis. kyi. mi. gnod. pa|
mthoṅ. daṅ. ma. mthoṅ. don. dag. la|
don. de. la. ni. slu. ma. yin|| shes. gsuṅs. to||

=अत एवोक्तं वार्तिके ।
संमोक्षानुगुणोपायं पुरुषार्थाभिधायकम् ।
परीक्षायोग्यं वाक्यं तत् न परीक्ष्यमतः परम् ॥
प्रत्यक्षानुमितिभ्यां च द्विविधाभ्यामबाधितम् ।
दृष्टादृष्टार्थयोरर्थे विसंवदति तत्र न ॥ इति ।

ci. ltar. ñes. pa. zad. pai. thsig. yoṅs. su. gcod. par. nus. pa. mṅon. sum. daṅ. rjes. su. dpag. par. bya. bai. don. la. mi. bslu. ba. de. bshin. du. śin. tu. lkog. tu. gyur. pai. don. la. yaṅ. ñes. pa. zad. pai. thsig. mi. bslu. ba. yin. no|| des. na. ñes. pa. zad. pai. mthsan. ñid. can. kyi. rtags. śin. tu. lkog. tu. gyur. pai. don. la. yaṅ. skye. bai. blos. yaṅ. rjes. su. dpag. pa. ñid. yin. no|| hjig. rten. pai. thsad. mas. rnam. pa. de. lta. bu. yin. te| hdi. ltar. gaṅ. ci. ltar. bstan. pai. luṅ. gi. khyad. par. la. brten. nas. rtogs. pa. de. ni. mi. bslu. ba. yin. te| dper. na. mṅon. sum. daṅ. rjes. su. dpag. pas. rtogs. par. bya. bai. don. rtogs. pa. bshin. no|| śin. tu. lkog. tu. gyur. pai. don. la. yaṅ. ci. ltar. bstan. pai. luṅ. gi. khyad. par. la. brten. pai. rtogs. pa. yin. no|| shes. pai. rigs. pas. śin. tu. [lkog. tu.] gyur. pai. don. la. luṅ. thsad. ma. yin. no||

=यथा क्षीणदोषस्य वाक्यं परिच्छेत्तुं शक्ये प्रत्यक्षे अनुमेये चार्थे अविसंवादि तथा अत्यन्तपरोक्षेऽर्थेऽपि क्षीणदोषस्य वाक्यमविसंवादि । तेन क्षीणदोषलक्षणलिङ्ग[ात्] । अत्यन्तपरोक्षमर्थमपि उत्पन्नमतिः अनुमिनोत्येव । लौकिकप्रमाणेन एवंविधम् । तथा हि । यत् यथोक्तागमविशेषमाश्रित्य ज्ञायते तदविसंवादि यथा प्रत्यक्षानुमानाभ्यामधिगन्तव्योऽर्थोऽधिगम्यते । अत्यन्त-परोक्षेऽर्थेऽपि यथोक्तागमविशेषाश्रया बुद्धिः इति न्यायेन अत्यन्तपरोक्षेऽर्थे आगमः प्रमाणम् ।

mṅon. sum. daṅ. rjes. su. dpag. pas. rtogs. par. bya. bai. gnas. gñis. gaṅ. gis. gsuṅs. pa. de. ñid. kyis. gnas. gsum. pa.

gsuṅs. so. shes. pa. de. la. ṅes. pa. ga. la. yod| des. na. ci. skad. gsuṅs. pai. luṅ. gi. khyad. par. la. brten. nas. shes. pai. gtan. thsigs. de. la. ṅes. pa. [ma.] yin. no. she. na| skyon. hdi. yod. pa. ma. yin. te| gaṅ. ston. pa. daṅ. ñe. bai. ñan. pa. po. de. rnams. kyis. gnas. gsum. ka. ston. pa. po. gcig. gis. bstan. pas. mṅon. sum. kho. nas. rtogs. par. hgyur. gyi| de. rnams. la. the. thsom. yod. pa. ni. ma. yin. no|| da. ltar. gyi. ñan. pa. po. rnams. kyis. ni. bcom. ldan. hdas. kyis. gsuṅs. pai. ñes. pa. zad. pai. thsig. gi. mthsan. ñid. kyis. so||

=प्रत्यक्षानुमानाधिगन्तव्यं स्थानद्वयं येन उक्तम् । तेनैव तृतीयं स्थानमुक्तमित्यत्र निश्चयः कुतः । तेन यथोक्तागमविशेषमाश्रित्य इत्यस्य हेतोः [न] निश्चयः इति चेत् । नैष दोषः । ये शास्तुरुपासीनाः श्रोतारः तैः स्थानत्रयमेकेनैव शास्त्रा देशितमिति प्रत्यक्षेणैवावबुध्यते । न तु तेषां संशयोऽस्ति । अद्यतनश्रोतृभिश्च भगवतोक्तस्य क्षीणदोषवाक्यलक्षणात् ।

de. ltar. yaṅ. bcom. ldan. hdas. kyi[s]gaṅ. mdo. sde. la. sogs. pa. la. hjug. pa. daṅ| hdu. byed. thams. cad. skad. cig. ma| chos. thams. cad. bdag. med. pa| mya. ṅan. las. hdas. pa. thams. cad. shi. bao|| shes. chos. ñid. rnam. pa. gsum. daṅ [f. 135*a*] hgal. bar. mi. byed. pa. ste| myaṅ (xyl.; ṅas) hdas. kyaṅ. khyed. rnams. kyis. saṅs. rgyas. gyis. gsuṅs. pa. yin. no. shes. gzuṅ. bar. byao|| gnas. gsum. pa. yaṅ. chos. ñid. daṅ. mi. hgal. bar. gnas. pa. yin. no|| kun. rdog. tu. skad. cig. ma. daṅ. bdag. med. pa. daṅ. ldan. par. gnas. gsum. bstan. pa. yin. pas. so|| chos. ñid. daṅ. hgal. ba ni. ñes. pa. zad. pas. gsuṅs. pa. ñid. du. khas. mi. len. pas. so|| gal. te. ñes. pa. zad. pai. thsig. gi. mthsan. ñid. hdi. ñes. pa. zad. pas. gsuṅs yod. pa. shes. gaṅ. las. ṅes. she. na| rigs. pa. yin. pas. so|| gaṅ. thams. cad. du. rigs. pa. brjod. pa. de. ñid. ñes. pa. zad. pa. yin. no. shes. pa. ni. shar. la. hoṅs. pas. chog. go||

=एवं च यत् भगवता सूत्रान्तादौ अवतारितम् । क्षणिकास्सर्वसंस्काराः सर्वधर्मा निरात्मकाः । निर्वाणं सर्वोपशमम् । इति त्रिविधा धर्मता [तत्]अविरुद्धम् । निर्वाणमपि बुद्धोक्तमिति युष्माभिः ग्रहीतव्यम् । तृतीयं स्थानमपि धर्मताविरुद्धं स्थानम् । सर्वत्र क्षणिकनिरात्मवैशिष्ट्येन स्थानत्रयदेशनात् । धर्मताविरोधस्य क्षीणदोषोक्तत्वेन अनभ्युगपगमात् । क्षीणदोषवाक्यलक्षणमिदं क्षीणदोषोक्तमिति कुतो निश्चय इति चेत् । न्यायसत्त्वात् । यः सर्वत्र युक्तं वदति स एव क्षीणदोष इत्यलं प्रसङ्गागतेन ।

de. (xyl.: da.) ltar. luṅ. thsad. ma. ñid. du. grub. pas. hphags. khu. sgrub. shabs. luṅ. bstan. pa. bden. pa. ñid. du. ṅes. par. des.

gsuṅs. pai. luṅ. hchad. pa. phyin. ci. ma. log. pai. bstan. bcos. kyi. sgo. nas. de. lon. ñid. ṅes. par. rigs. pa. yin. no|| yaṅ. na. gtso. boi. don. stoṅ. pa. ñid. la. mṅon. sum. daṅ. rjes. su. dpag. pas. mi. gnod. shes. mthsan. ñid. can. mi. bslu. bas. śin. tu. lkog. tu. gyur. pa. gshan. la. yaṅ. mi. bslu. bai. phyir. luṅ. thsad. ma. ñid. yin. no|| de. ñid. kyi. phyir. gtso. boi. don. la. mi. bslu. bas. rjes. su. dpag. pa. gshan. lahaṅ. shes. gsuṅs. pa. yin. te| luṅ. mi. bslu. ba. ñid. du. grub. pas. gaṅ. gi. gsuṅs. pa. de. yaṅ. thsad. ma. ñid. du. grub. pa. yin. no||

=एवमागमप्रामाण्यसिद्धया आर्यनागार्जुनपादव्याकरणं तथ्यत्वेन निश्चितमिति तदुक्तेनागमाविपरीतव्याख्यातृशास्त्रेण तदर्थता- (lon=अर्थ ?) निश्चयो युज्यते । अथवा प्रधानार्थशून्यतायां प्रत्यक्षानुमानाभ्यामबाधलक्षणाविसंवादेन अत्यन्तपरोक्षेऽन्यस्मिन्नपि अविसंवादित्वात् आगमः प्रमाणमेव । अत एवोक्तम् । 'प्रधानार्थेऽविसंवादादनुमानान्तरेऽपि च' इति । आगमः अविसंवादितया सिद्ध इति यस्योक्तिः सापि प्रमाणतया सिद्धा ।

de. ltar. thabs. gaṅ. gis. śes. rab. skye. ba. de. bstan. zin. to|| da. ni. stoṅ. pa. ñid. ston. pai. snod. bstan. par. byai. phyir. rten. ciṅ. hbrel. bar. hbyuṅ. ba. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. te| hbras. bu. can. gyi. shes. bya. ba. ni. rten. ciṅ. hbrel. bar. hbyuṅ. ba. yaṅ. dag. pa. ci. lta. ba. ni. skye. ba. med. pa. yin. pas. ston. pa. ni. khoṅ. du. chud. pai. byed. pai. hbras. bu. gaṅ. la. yod. pa. de. skad. ces. byao||

=एवं येन उपायेन प्रज्ञा उत्पद्यते स उक्तः । अधुना शून्यतादेशनाभाजनप्रतिपादनायाह । प्रतीत्यसमुत्पादेत्यादि । फलेति । यथाभूतः प्रतीत्यसमुत्पादः अनुत्पाद इति देशना व्युत्पादनं फलं यस्मिन्नस्ति तत्तथोक्तम् ।

(f. 135b, L. 5) de. [la] log. par. shugs. pai. bsam. pa. daṅ. ldan. pa. shes. bya. ba. ni dmigs. par. gyur. pai. dṅos. po. rnams. stoṅ. pa. ñid. ci. ltar. yin. sñam. du. dṅos. po. la. dmigs. pai. sgo. nas. stoṅ. pa. ñid. la. gśe. bai. bsam. pa. yod. pas. so|| yaṅ. na. dṅos. po. chad. pai. raṅ. bshin. can. stoṅ. pa. ñid. yin. par. rtogs. nas. gdod. nas. skye. ba. med. pai. stoṅ. pa. ñid. la. gśe. bai. bsam. pa. yod. pas. so|| don. ma. yin. pa. chen. po. daṅ. ldan. pai. phyir. ro|| shes. bya. ba. ni. dṅos. po. med. pai. stoṅ. pa. ñid. kyi, don. ma. śes. pas. dam. pai. chos. kyis. hphoṅs.pai. lam. gyis. ṅes. par. ṅan. soṅ. du. hgro. bar hgyur. ba. yin. pas. so|| de ñid. rgyas. par. bstan. par. bya. bai. phyir|| res. hgah. ni. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. te| mi. mkhas. pa. shes. bya. ba. ni, stoṅ. pa

ñid. yaṅ. dag. pa. ji. lta. ba. bshin. du. mi. śes. pas. so|| stoṅ. pa. ñid. spaṅs. nas. shes. bya. ba. ni. dṅos. po. la. mṅon. par. shen. pai. sgo. nas. so|| stoṅ. pa. ñid. kyi. don. ni. med. pa. yin. no. shes. bya. ba. ni. rgyu. daṅ. hbras. bu. la. skur. ba. hdebs. pa. ni. stoṅ. pa. ñid. kyi. don. yin. no. sñam. nas. phyin. ci. log. tu. ṅes. pas. so|| dṅos. po. thams. cad. la. skur. ba. hdebs. pa. shes. bya. ba. ni. rgyu daṅ. hbras. bu. la. sogs. pa. la. skur. ba. hdebs. pas. so|| de. ñid. kyi. (f. 136*a*) phyir. rtsa. bai. śes. rab. las.

bzuṅ. bar. dkah. bai. sprul. daṅ. ni|
legs. par. ma. bzuṅ. rig. sṅags. bshin|
stoṅ. pa. ñid. log. par. rtogs. pa. yis|
blo. gros. dman. pa. rlag. par. byed||
chos. hdi. blo. gros. dman. pa. yis|
rtogs. par. dkah. ba. mkhyen. nas. su|
de. bas. thub. pas. chos. . . . |
thugs. ni. btaṅ. sñoms. mzad. pa. yin|| shes. gsuṅs. so||

lhag. par. mos. pai. khyad. par. ṅes. par. byas. te. shes. bya. ba. ni. stoṅ. pa. ñid. la. mos. pai. khyad. par. ṅes. mdsad. de. shes. pai. don. to||

=तत्र प्रतिपन्नविपरीताशयशालित्वेति । उपलब्धानां भावानां शून्यता कथम् इति भावोपलम्भनद्वारा शून्यतायां दुष्टाशयसत्त्वात् । अथवा भावोच्छेद-स्वभावा शून्यता इत्यधिगमेन आदित उत्पत्तिरहितशून्यतायां दुष्टाशयसत्त्वात् । महानर्थयोगादिति । भावाभावशून्यतार्थाज्ञानात् सद्धर्मविपन्नमार्गेण नूनं दुर्गतिं गमिष्यतीति । तदेव विस्तरेण प्रतिपादयितुमाह । कदाचिदित्यादि । अपण्डित इति । यथाभूतशून्यताज्ञानात् । शून्यतां विहायेति । भावाभिनिवेशद्वारा । शून्यतार्थ अभाव इति । हेतुफलापवादः शून्यतार्थ इति विपरीतनिश्चयात् । सर्वभावाप-वादेति । हेतुफलापवादात् । अत एवोक्तं प्रज्ञामूले

विनाशयति दुर्दृष्टा शून्यता मन्दमेधसम् ।
सर्पो यथा दुर्गृहीतो विद्या वा दुष्प्रसाधिता ॥
अतश्च प्रत्युदावृत्तं चित्तं देशयितुं मुनेः ।
धर्मं मत्वास्य धर्मस्य मन्दैर्दुरवगाहताम् ॥ इति ।

(Madhyamaka Śāstra, XXIV, 11, 12.)

अधिमुक्तिविशेषं निश्चित्येति । शून्यतायामधिमुक्तिविशेषनिश्चयं कृतेऽर्थः ॥ २ ॥

(f. 136*a*, L. 5) de. le. shes. bya. ba. ni. rab. tu. dgah. ba. ldan. pa. lao|

=तस्येति । प्रमोदविशिष्टस्य ।

(L. 6) rjes. su. hgro. ba. shes. bya, ba. ni. de. kho. na. ñid. ñe. bar. bstan. pai. rgyu. yin. no| yon. tan. hbyuṅ. shes. bya. ba. ni. thsul. khrims. la. sogs. pao||

=अन्वयेति । तत्त्वोपदेशकारणाः ।

गुणा भवन्तीति । शीलादयः ॥ ४ ॥ ५ ॥

(f. 136*b*, L. 2) hbras. bu. dpag. tu. med. pa. rnam. pa[r]. chud. pa. med. par. shes. bya. ba. ni. saṅs. rgyas. ñid. du. bsṅos. pai. sbyin. pai. sbyin. pa. la. sogs. pa. rnams. mi. zad. pai. phyir|| cii. phyir. byaṅ. chub. ñid. du. bsṅo. bar. bya. she. na| dei. phyir. hgro. ba. dgrol. bar. bya. bai. phyir. shes. bya. ba. smos. te| saṅs. rgyas. su. gyur. nas. hgro. ba. rnams. dgrol. bar. byao. shes. pai. don. to|

=अमेयाविच्छिन्नफलेति । बुद्धत्वपरिणामदत्तदानादीनामविनाशात् । किमर्थं बोधित्वपरिणामना कार्या । अत आह जगद्विमुक्तय इति । बुद्धो भूत्वा जगन्ति विमोक्तव्यानीत्यर्थः ॥ ६ ॥

da. (xyl.; de.) ni. de. kho. na. ñid. bstan. pai. hbras. bui. khyad. par. brjod. par. bya. bai. phyir| de. ltar. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. te|

=इदानीं तत्त्वोपदेशफलविशेषकथनायाह । एवमित्यादि ।

(L. 6.) lam. hdi. shes. bya. ba. ni. de. kho. na. ñid. ston. pai. raṅ. bshin. can. no|| de. la. de. kho. na. ñid. ni. gaṅ. zag. gi. bdag. med. pa. daṅ| chos. kyi. bdag. med. pa. la. byao|| de. yaṅ. hdi. la. luṅ. daṅ. rigs. pas. bsgrub. par. bstan. pa. yin. pas. de. la. luṅ. gis. bsgrub. pa. bstan. par. byai. phyir| de. la. chos. kyi. shes. bya. ba. la. sogs. pa. smos. te| yaṅ. dag. pa. ji. lta. ba. ñid. ces. bya. ba. ni. de. kho. na. ñid. (f. 137*a*) ces. pai. don. to||

=इदं वर्त्मकमिति । तत्त्वदेशनास्वभावकम् । तत्र तत्त्वं पुद्गलनैरात्म्यं धर्मनैरात्म्यं च । तस्य चात्र युक्त्यागमाभ्यां सिद्धिप्रतिपादनात् तत्रागमेन सिद्धिप्रतिपादनायाह । तत्र धर्माणामित्यादि । यथाभूतत्वेति । तत्त्वमित्यर्थः ।

lṅa. pa. la. lam. śin. tu. yoṅs. su. rdsogs. pa. shes. bya. ba. ni. sa. drug. pa. la. hjug. pai. bsam. gtan. gyi. pha. rol. tu. phyin. pai. mthsan. ñid. can. gyi. lam. yoṅs. su. rdsogs. pas. so|| hdii.

don. ni. sa. drug. par. śes. rab. śin. tu. lhag. par. hgyur. ba. yin. la| de. yaṅ. bsam. gtan. gyi. stobs. kyis. yin. te| sems. mñam. daṅ. bshag. pas. yaṅ. dag. pa. ci. lta. ba. bshin. du. rab. tu. śes. so. shes. gsuṅs. pas. so|| chos. mñam. pa. ñid. ces. bya. ba. ni. chos. te| phuṅ. po. daṅ| khams. daṅ| skye. mched. rnams. mthsan. ma. med. la. sogs. pai. ṅo. bo. ñid. yin. pas. mñam. pa. ñid. yin. no. shes. pai. don. to||

=पञ्चम्यां [बोधिसत्त्वभूमौ] सुपरिपूर्णमार्ग इति । षष्ठीं भूमिमवतीर्णस्य ध्यानपारमितालक्षणमार्गपरिशुद्धया । अस्यार्थः । षष्ठभूमौ प्रज्ञा अत्यधिका भवति । सा च ध्यानबलेन । सामहितचित्तो यथाभूतं प्रजानाति इत्युक्तत्वात् । धर्मसमतेति । धर्माः स्कन्धधात्वायतनानि अनिमित्तादिस्वभावतया समा एवेत्यर्थः ।

mthsan. ma. med. pa. mñam. pa. ñid. daṅ. shes. bya. ba. ni. gaṅ. kun. tu. brtags. pai. rtog. pa. daṅ. bral. bslus. pa. med. pa. chos. kyi. dbyiṅs. de. mthsan. ma. med. pa. ste| rnam. par. rtog. pai. śes. pa. thams. cad. kyi. yul. ma. yin. pas. so|| des. na. chos. thams. cad. mthsan. ma. med. pa. shes. brjod. pa. ñid. yin. no|| dei. phyir. chos. thams. cad. yoṅs. su. grub. pai. bdag. ñid. can. yin. pas. mthsan. ma. med. pa. mñam. pa. ñid. yin. no|| mthsan. ñid. med. par. mñam. pa. ñid. daṅ. shes. bya. ba. ni. gaṅ. kun. tu. brtags. pai. brjod. par. bya. ba. daṅ| brjod. par. byed. pai. bdag. ñid. gzuṅ. ba. daṅ| hdsin. pai. rnam. pa. can. gyi. chos. de. thams. cad. śin. tu. med. pa. ñid. yin. pai. phyir. kun. tu. brtag. pai. mthsan. ñid. des. [na] mthsan. ñid. med. pa. yin. pas. mthsan. ñid. med. par. mñam. pa. ñid. do||

=अनिमित्तसमतयेति । यः परिकल्तिः (कल्पनारहितः अमोष ?) धर्मा धातुः स अनिमित्तः । सर्वविकल्पज्ञानविषयत्वाभावात् । तेन सर्वधर्म अनिमित्त इत्युक्तम् । तस्मात् सर्वधर्मः परिनिष्पन्नात्मक इत्यनिमित्तसमता । अलक्षणसमतयेति । यः परिकल्पितःअभिधेयाभिधानात्मग्राह्यग्राहकाकारो धर्मः स सर्व अत्यन्तमसत्त्वात् परिकल्पितलक्षणः । तेन लक्षणाभावात् अलक्षणसमता ।

Quarterly Vol. VII, Part I.

THE JOURNAL OF ORIENTAL RESEARCH MADRAS

January—March 1933

तमसो मा ज्योतिर्गमय

MADRAS
PRINTED AT THE MADRAS LAW JOURNAL PRESS, MYLAPORE.
1933

Annual Subscription Inland, Rs. 6. Foreign, 10 sh.
Each part separately Rupees Two, Postage inclusive.

EXTRACTS FROM JAYANANDA'S COMMENTARY.

BY

N. AIYASWAMI, MYLAPORE.

Skye. ba. med. pa. dañ. shes. bya. ba. ni. gañ. don. dam. pa. yoṅs. su. grub. pai. rañ. bshin. can. de. rañ. gi. bdag. ñid. kyis. skye. ba. med. pai. phyir. skye. ba. med. par. mñam. pa. ñid. de. (lyl. dañ) ñid. rgyu. dañ. rkyen. gyis. ma. skyed. pai. phyir. ma. skyes. par. mñam. pa. ñid. do|| de. kho. na. ñid. kyi. rañ. bshin. (f. 137 b) de. ñid. ñon. moṅs. pai. kun. nas. ñon. moṅs. pa. bral. bai. chos. thams. cad. rañ. bshin. kyis. rnam. par. grol. pa. yin. pas. na. dben. par. mñam. pa. ñid. do|| gdod. ma. nas. rnam. par. dag. pa. dañ. shes. bya. ba. ni. yoṅs. su. grub. pai. rañ. bshin. de. ñid. la. rṅar. skye. ba. med. pas. tha. mar. chos. thams. cad. hgag. pa. yod. pa. yin. pas. gdod. ma. nas. rnam. par. dag. par. mñam. pa. ñid. do|| spros. pa. med. pa. dañ. shes. bya. ba. ni. don. dam. pai. rañ. bshin. de. ñid. kyi. hdsin. par. byed. pai. yañ. dag. pai. śes. pa. la. spros. pa. med. pas. des. bzuñ. bar. bya. bai. chos. thams. cad. la. spros. pa. med. pa. shes. byao|| des. na. spros. pa. med. par. mñam. ñid. do|| blañ. ba. med. pa. dañ| dor. ba. med. par. mñam. pa. ñid. dañ| shes. bya. ba. ni. don. dam. pai. rañ. bshin. de. ñid. la. bya. ba. med. pai. phyir. skye. ba. gshan. du. phuñ. po. gshan. yoṅs. su. dor. ba. dañ| phuñ. po. gshan. len. pa, don. dam. par. med. pas. blañ. ba. dañ. dor. ba. med. pai. phyir. blañ. ba. med. pa. dañ| dor. ba. med. par. mñam. pa. ñid. do||

= अनुत्पादेति । यः परमार्थः पारिनिष्पन्नस्वभावः सः स्वात्मतः अनुत्पादात् अनुत्पादसमता । सैव हेतुप्रत्ययाभ्यामजातत्वात् अजातसमता । तत्त्वस्वभावा सैव क्लिष्टासंक्लिष्टसर्वधर्मस्वभावविमुक्तत्वात् विविक्तसमता । आदिविशुद्धेति । परिनिष्पन्नस्वभावस्य तत्त्वस्य आदौ अनुत्पन्नत्वात् अन्तधर्मः सर्वः प्रतिषिद्ध इति आदिविशुद्धसमता । निष्प्रपञ्चेति । परमार्थस्वभावतत्त्वग्राहकसम्यग्ज्ञानस्य निष्प्रपञ्चत्वात् तद्ग्राह्यसर्वधर्मस्य निष्प्रपञ्चतेत्यतः निष्प्रपञ्चसमता । अनाव्यूहानिर्व्यूहसमतयेति । परमार्थस्वभावस्य तत्त्वस्य निर्व्यापारत्वात् जन्मान्तरे स्कन्धान्तरपरित्यागः स्कन्धान्तरपरिग्रहश्च परमार्थतो नास्ति इति आव्यूहनिर्व्यूहाभावात् अनाव्यूहानिर्व्यूहसमता ॥

Chos. thams. cad. sgyu. ma. lta. bu. dań. shes. bya. ba. ni. de. la. sems. can. dań. snod. kyi. hjig. rten. gis. bsdus. pai. dńos. po. rnams. sgyu. ma. dań. mñam. pa. ñid. do|| sgyu. mas, sprul. pai. glań. po. che. la. sogs. pa. bshin. du. med. pa. la. yod. pa. ñid. du. snań. bai. phyir. ro|| yul. la. lońs. spyod. pai. mtshan. ñid. can. ni. rmi. lam. dań. mñam. pa. ñid. do| sñiń. po. med. pa. la. mńon. par. chags. pa. skye. ba. yin. pai. phyir. ro|| lus. kyi. las. kyi. rań. bshin. can. rnams. kyi. mig. yor. dań. mñam. pa. ñid. do| chos. thams. cad. bya. ba. med. pa. yin. du. zin. kyań. mig. yor. bshin. du. lus. kyi. bya. ba. snań. bai. phyir. ro|| brag. ca. dań. shes. bya. ba. ni. ńag. gi. las. kyi. rań. bshin. can. rnams. brag. ca. dań. mñam. pa. ñid. do| sñiń. po. med. pa. la. brag. ca. bshin. du. sgrai. lam. du. hjug. pas. so|| chu. zla. dań. shes. bya. ba. ni. hdod. pa. na. spyod. pai. chos. rnams. chu. zla. dań. mñam. pa. ñid. do| chui. zla. ba. bshin. du. sńon. gyi. las. (f. 138 a) kyi. rnam. par. smin. pa. snań. ba. yin. te| chui. zla. ba. bshin. du. las. ci. lta. ba. dań. rjes. su. mthun. par. skye. ba. yin. pai. phyir. ro|| gzugs. brñan. dań. shes. bya. ba. ni. gzugs. dań. gzugs. med. pa. na. spyod. pai. chos. rnams. gzugs. brñan. dań. mñam. pa. ñid. do| gzugs. dań. gzugs. med. pa. na. spyod. pai. tiń. hdsin. rnams. kyi. gzugs. brñan. [du.] hchar. ba. yin. pas. so|| de. ñid. kyi. phyir. mñam. pa. ñid. du. byed. pai. phyir| tiń. hdsin. la. sñoms. par. hjug. pa. shes. brjod. par. bya| sprul. [pa] blta. ba. mñam. pa. ñid. dań. shes. bya. ba. ni. yońs. su. dag. pai. sańs. rgyas. kyi. śiń. gi. rań. bshin. can. rnams. sprul. pa. ñid. du. mñam. pa. yin. te| de. rnams. rań. gi. sems. yońs. su, dag. pas. sprul. pai. phyir. ro|| yań. na. nań. gi. khams. ni. sgyu. ma. lta. bu. yin. te| sems. min. mñam. pa. ñid. yin. du. zin. kyań. sems. can. gyi. rań. bshin. du. snań. bas. so|| phyii. khams. rmi. lam. lta. bu. ste| rmi. lam. bshin. du. brdsun. bai. rań. bshin. yin. du. zin. gyi. yul. snań. bai. phyir. ro|| skyes. bu. chen. poi. mtshan. ñid. la. sogs. pas. brgyan. pai. sańs. rgyas. kyi. gzugs. kyi. skus. bsdus. pa. ni. mig. yor. lta. bu. ste| yońs. su. dag. pai. chos. kyi. sku. yis. snań. bai. phyir. ro|| bstan. pai. chos. kyis. bsdus. pa. thams. cad. ni. brag. ca. lta. bu. ste| brag. ca. bshin. bcom. ldan. hdas. kyi. mthus. thos. pai. phyir. ro|| sńon. gyi. las. kyis. bsdu. bai. hbras. bu. thams. cad. ni. chu. zla. ba. lta. bu. ste| las. ni. ci. lta. ba. bshin. du. skye. ba. yin. pas. so|| sańs. rgyas. kyi. śiń. khams. yońs. su. dag. pas. bsdus. pa. rnams. ni. gzugs. brñan. lta. bu. ste| sgrib. pai. dri. ma. dań. bral .bai. sems. kyi. me. lоń. la. gzugs. brñan. bshin. snań. bai. phyir. ro|| hdus. byas. thams. cad. sprul.

pa. lta. bu. ste| sñiṅ. po. med. du. zin. kyaṅ..........ci. lta. ba. bshin. du. rgyu. daṅ. rkyen. gyis, sprul. pa. ñid. du. snaṅ. bai. phyir. ro|| sgyu. ma. lta. bu. shes. bya. ba. la. sogs (f. 138b) pa. de. rnams. ni. mñam. pa. ñid. do|| gdod. ma. nas. ṅo. bo. ñid. med. pai. phyir. ro|| rno. shiṅ. shes. bya. ba. ni. sa. daṅ. po. la. bltos. nas. śin. tu. mchog. tu. gyur. pai. phyir. ro|| rjes. su. mthun. pa. shes. bya. ba. ni. saṅs. rgyas. chos. [xyl.: kyis.] daṅ. rjes. su. mthun. pao|| bzod. pa. shes. bya. ba. ni. mi. skye. bai. chos. la. bzod. pas. so||

= सर्वधर्ममायोपमेति । तत्र सत्त्वभाजनलोकसंगृहीतानां भावानां माया-समता । मायानिर्मितमहागजादिवत् असतां सत्त्वेन दर्शनात् । विषयभोगलक्षणस्य स्वप्नसमता । असारेऽभिनिवेशोत्पन्नत्वात् । कायिककर्मस्वभावानां प्रतिभास-समता । सर्वधर्मेषु निर्व्यापारेष्वपि प्रतिभासवत् कायिकव्यापारदर्शनात् । प्रति-श्रुत्केति । वाचिककर्मस्वभावानां प्रतिश्रुत्कसमता । असारे प्रतिश्रुत्कवत् शब्दमार्गा-वतरणात् । उदकचन्द्रेति । कामावचराणां धर्माणाम् उदकचन्द्रसमता । उदक-चन्द्रवत् पूर्वकर्मविपाको भासते । उदकचन्द्रवत् यथाकर्मानुरूपमुत्पन्नत्वात् । प्रतिबिम्बेति । रूपारूपावचराणां धर्माणाँ प्रतिबिम्बसमता । रूपारूपावचर-समाधीनां (धिषु ?) प्रतिबिम्बतयोदयात् । अत एवोच्यत समताकरणात् समाधिः समापत्तिरिति । निर्माणोपमसमतयेति । परिशुद्धबुद्धक्षेत्रस्वभावा निर्माणता-समाः । तेषां परिशुद्धस्वचित्तेन निर्मितत्वात् । अथवा आध्यात्मिको धातु-र्मायोपमः । अचित्तसमत्वेऽपि सचित्तस्वभावत्वेन दर्शनात् । बाह्यो धातुः स्वप्नोपमः । स्वप्नवत् मृषास्वभावस्यापि विषयस्य दर्शनात् । महापुरुषलक्षणा-द्यलङ्कृतबुद्धरूपकायसंगृहीतं प्रतिभासोपमम् । परिशुद्धधर्मकायेन भासनात् । देशनाधर्मसंगृहीतं सर्वं प्रतिश्रुत्कोपमम् । प्रतिश्रुत्कवत् भगवत्प्रभावेण श्रुतत्वात् । पूर्वकर्मसंगृहीतं सर्वं फलम् उदकचन्द्रोपमम् । कर्मणो यथावत् उत्पन्न(अनुत्पन्न ?) त्वात् । परिशुद्ध बुद्धक्षेत्रधातुसंगृहीतानि प्रतिबिम्बोपमानि । आवरणमलविगतचित्तादर्शे प्रतिबिम्बवत् भासनात् । सर्वसंस्कारः निर्माणो-पमः । असारत्वेऽपि . . . . . यथावत् हेतुप्रत्ययाभ्यां निर्मिततया दर्शनात् । मायोपमेत्यादीनां तेषां समता । आदितो निस्स्वभावत्वात् । तीक्ष्णयेति । प्रथम-भूमिमपेक्ष्य उत्तमभूतत्वात् । आनुलोमिक्येति । बुद्धधर्मानुलोमिक्या । क्षान्त्येति । अनुत्पत्तिधर्मक्षान्त्या ॥

de. ltar. luṅ. las. gsuṅs. par. bsgrubs. nas| rigs. pa. bstan. par. bya. bai. phyir. hder. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. te|

= एवम् आगमात् उक्तं प्रसाध्य युक्तिप्रतिपादनायाह । अत्रेत्यादि॥ ७ ॥

(f. 144 b, L. 4) gegs. ci. shig. yod. ces. bya. ba. ni. sa. bon. yaṅ. skye. ba. la. gegs. gaṅ. shig. yod. ces. pao|| gaṅ. gis. shes. bya. ba. ni. gegs. byed. pas. so|| raṅ. skye. ba. bkag. nas. shes. bya. ba. ni. sa. bon. raṅ. ñid. skye. shin. hbyuṅ. ba. dor. nas. so||

= कः प्रतिबन्ध इति । बीजस्य पुनरुत्पत्तौ कः प्रतिबन्धो भवेदिति । येनेति । प्रतिबन्धकरणेन । स्वोत्पत्तिप्रतिषेधादिति । बीजः स्वोत्पत्तिसंभवत्यागात् ॥ ९ ॥

(f. 145 a. L. 4) da. ni. tha. mi. dad. pa. ñid. kyaṅ. rigs. pa. ma. yin. no. shes. bstan. par. bya. bai. phyir.| gshan. yaṅ. shes. bya. ba. la. sogs. pa. smos. te| rdsas. kyi. khyad. par. yoṅs. su. hgyur. bas. thob. par. bya. ba. ste. shes. bya. ba. ni. rdsas. kyi. khyad. par. yoṅs. su. hgyur. ba. ste| shu. bas. thob. pao|| hdii. don. ni. pi. pi. liṅ. la. thog. mar. ro. tsha. ba. yod. du. zin. kyaṅ. shu. rjes. la. mṅar. ba. yin. no|| de. ñid. kyi. phyir. mkhris. pa. sel. bar. byed. pa. yin. no|| shes. pao|| tha. mi. dad. par. shes. bya. ba. ni. sa. bon. bshin. duo||

= अधुना अभिन्नत्वमपि न युक्तमिति प्रतिपादनायाह । किश्चेत्यादि । द्रव्यविशेषपरिणामप्राप्य इति । द्रव्यविशेषपरिणामो जरणलब्धः । अस्यार्थः । पिप्पली आदौ कटुरसत्वेऽपि जरणानन्तरं मधुरा । अत एव पित्तहरा भवति । इति । अभिन्न इति । बीजवत् ।

de. la. yoṅs. su. hgyur. ba. smra. ba. graṅs. can. na. re| ci. ste. sa. bon. gyi. shes. bya. ba. la. sogs. pa. smos. te| ci. ltar. skyes. bui. gshon. nui. gnas. skabs. dor. nas. laṅ. tsho. la. [h] bab. pai. gnas. skabs. yin. kyaṅ. gnas. skabs. can. skyes. bu. gcig. ñid. yin. no|| de. bshin. du. hdir. yaṅ. nas. kyi. sa. bon. gyi. gnas. skabs. dor. nas. myu. (f. 145 b) gui. gnas. skabs. len. pa. yin. kyaṅ. gnas. kabs. can. ni. gcig. ñid. yin. no. she. na| de. la. lan. ni. de. ltar. na. yaṅ. shes. bya. ba. la. sogs. pa. smos. te| sṅar. gyi. bdag. gi. dṅos. po. shes. bya. ba. ni. sa. bon. gyi. raṅ. bshin. no|| bsal. nas. shes. bya. ba. ni. dor. nas. so|| de. las. gshan. ṅo. bor. gyur. na. shes. bya. ba. ni. sa. bon. de. las. gshan. pai. ṅo. bo. ste. myu. gui. ṅo. bor. gyur. nao|| dei. tshe. shes. bya. ba. ni. gshan. gyi. ṅo. bor. gyur. pai. tshe. nao|| dei. shes. bya. ba. ni. myu. guio|| de. ñid. ci. ltar. hgyur. shes. bya. ba. ni. myu. gu. sa. bon. las. tha. mi. dad. pa. ñid. du. ci. ltar. hgyur| hdii. don. ni. hdir. gaṅ. gnas. skabs. su. yoṅs. su. brtags. pa. de. gnas. skabs.

can. las. tha. dad. dam| hon. te. tha. mi. dad| re. shig. tha. dad. pa. ma. yin. te| bum. pa. daṅ. snam. bu. bshin. du. dei. de. ṅo. bo. shes. hbrel. ba. med. par. thal. bar. hgyur. bas. so|| gal. te. bum. pa. snam. bu. dag. la. hbrel. ba. med. pa. yin. la| gnas. skabs. daṅ. gnas. skabs. can. la. hdu. bai. mtshan. ñid. kyi. hbrel. ba. yod. pa. yin la| des. na. de. dei. ṅo. bo. shes. brjod. par. rigs. pa. yin. she. na| de. lta. na. yaṅ. hbrel. ba. de. gnas. skabs. daṅ. gnas. skabs. can. las. tha. dad. dam| hon. te. tha. mi. dad| gal. te. tha. dad. na. dei. tshe. gnas. skabs. daṅ. gnas. skabs. can. dag. phan. tshun. ma. hbrel. ba. ñid. sña. ma. bshin. du. gnas. pa. yin. no|| gal. te. ma. hbrel. ba. daṅ| gnas. skabs. daṅ. gnas. skabs. can. la.hbrel. ba. bsgrub. pai. don. du. hbrel. ba. gshan. khas. len. na. thug. pa. med. par. thal. bar. hgyur. ro|| gal. te. tha. mi. dad. na. ho. na. tha. dad. pa. daṅ. tha. mi. dad. pa. ni. tha. dad. pa. yin. te| gnas. skabs. [daṅ] gnas. skabs. can. bshin. shes. pai. rigs. pas. gnas skabs. daṅ. gnas. skabs. can. la. hbrel. ba. med. pa. de. sña. ma. bshin. du. gnas. pa. yin. te| hdi. ltar. gnas. skabs. daṅ. gnas. skabs. can. tha. dad. ciṅ. de. dag. daṅ. hbrel. ba. tha. mi. dad. pa. yin. pas. ji. (f. 146 a) ltar. gnas. skabs. daṅ. gnas. skabs. can. gyi. ṅo bo. tha. dad. pa. de. bshin. du. hbrel. ba. yaṅ. tha. dad. pai. phyir. phan. tshun. hbrel. ba. med. pa. kho. na yin. no|| dei. phyir. gnas. skabs. can. las. gnas. skabs. tha. dad. yod. pa. ma. yin no|| tha. mi. dad. pa. yin. na. gnas. skabs. shig. pas. gnas. skabs. can. yaṅ. shig. pas. ci. ltar. tha. mi. dad. par. brjod. ces. pas. so|| hdii. gshan. ma. yin. pa. ñid. ces. bya. ba. ni. myu. gui. sa. bon. las. tha. mi. dad. pa. ñid. do||

= तत्र परिणामवादिनः साङ्ख्या आहुः । अथ बीजेत्यादि । यथा पुरुषे कौमारावस्थामुत्सृज्य यौवनावस्थामवतीर्णेऽपि अवस्थाविशिष्टः पुरुष एक एव । तथात्रापि यवे बीजावस्थामुत्सृज्य अङ्कुरावस्थामाददानेऽपि अवस्थाविशिष्ट एक एव इति चेत् । तत्परिहरति । एवमपीत्यादि । पूर्वस्वभावमिति । बीजस्वरूपम् । अपसृत्येति । त्यक्त्वा । अन्यरूपस्तस्मादिति । तस्मात् बीजादन्यरूपोऽङ्कुररूपः । तदेति । अन्यरूपे । अस्येति । अङ्कुरस्य । कथं तत्त्वमिति । अङ्कुरो बीजाद-भिन्नतया कथं भवेत् । अस्यार्थः । अत्र या अवस्था परिकल्पिता । सा अवस्था-वतो भिन्ना वा उत अभिन्ना वा । न तावद्भिन्ना । घटकम्बलवत् सा तत्स्वरूपा इति सम्बन्धाभावप्रसङ्गात् । ननु घटकम्बलयोः सम्बन्धो नास्ति । अवस्थावस्थावतोस्तु समवायलक्षणः सम्बन्धोऽस्ति । तेन सा तत्स्वरूपा इत्युक्तिर्युक्ता इति चेत् । एवमपि स सम्बन्धःअवस्थावस्थावतोर्भिन्नः उताभिन्नः यदि भिन्नः । तदा

अवस्थावस्थावन्तौ मिथोऽसम्बद्धावेव पूर्ववत् तिष्ठतः । यद्यसम्बद्धयो—रवस्थावस्थावतोः सम्बन्धसिद्ध्यर्थं सम्बन्धान्तरं स्वीक्रियते । अनवस्था प्रसज्येत। यद्यभिन्नः । तर्हि भिन्नाभिन्नो भिन्नः, अवस्थावस्थावन्ताविव इति न्यायेन अवस्थावस्थावतोः सम्बन्धाभावोऽयं पूर्ववदवतिष्ठते । तथा हि । अवस्थावस्थावन्तौ भिन्नौ । ताभ्यां सम्बन्धस्याभेदात् यथा अवस्थावस्थावत्स्वरूपे भिन्ने तथा सम्बन्धस्यापि भिन्नत्वात् मिथः सम्बन्धो नास्त्येव । तस्मात् अवस्था अवस्थावतो नास्ति भिन्ना । यद्यभिन्ना । अवस्थानाशेन अवस्थावानपि नष्ट इति कथमभिन्ना उच्यते । इति ॥ तदनन्यतेति ! अङ्कुरस्य बीजादभिन्नता ॥ १० ॥

da. ni. bye. brag. pai. hdod. pas. rdsas. dañ. yon. tan. smra. bai. dogs. pa. bsu. bar. bya. bai. phyir| ci. ste. sa. bon. dañ. myu. gu. dag. ces. bya. ba. la. sogs. pa. smos. te| sogs. pai. sgra. ni. ser. bo. dañ.| sṅon. po. la. sogs. pai. kha. dog. rnams. bsdu. bar. byao|| rdsas. tha. mi. dad. do. shes. bya. bai. shes. kyis. rdul. phra. rab. rnams. kyis. brtsams. pai. cha. śas. kyi. bdag. ñid. can. gyi. rdsas. tha. mi. dad. pao.|| hdii. don. ni. dper. na. bum. pa. la. sṅon. po. dañ. ser. bo. la. sogs. pa. kha. dog. tha. dad. pa. yod. du. zin. kyañ. nus. pai. rdsas. gcig. ñid. yin. la| de. bshin. du. hdir. yañ. dbyibs. la. sogs. pa. tha. dad. kyañ. rdul. phra. rab. kyis. brtsams. pai. rdsas. ni. gcig. pa. yin. no. shes. pao|| de. la. lan. ni. hdi. ltar. ma. yin. te. shes. bya. ba. la. sogs. pa. smos. te| dbyibs. la. sogs. pai. rten. ñid. du. shes. bya. ba. ni. ci. ltar. bum. pa. dañ. sa. gshi. dag. las. tha. dad. las. tha. dad. du. dmigs. pai. phyir. tha. dad (xyl.: rten) pa. ñid. du. rnam. bshag. byed. pa. yin. la| de. bshin. du. hdir. yañ. dbyibs. dañ. rdsar. dag. tha. dad. du. mi. snañ. bai. phyir. rdsas. tha. dad. pa. ñid. du. rnam. bshag. ci. ltar. byed. ces. pa|| gal. te. hdu. bai. hbrel. bai. stobs. kyis. rdsas. tha. dad. pa. ñid. du. mi. len. (xyl.: lin) no. she. na| ho. na. hdu. ba. de. rtag. pa. dañ. gcig. pu. yin. pas. sa. bon. gyi. gnas. skabs. kyi. hdu. ba. gañ. yin. pa. de. ñid. myu. gui. gnas. skabs. na. yañ. yod. pa. (f. 146 b) yin. pas. gnas. skabs. gñis. su. gnas. skabs. gñis. dmigs. par. thal. bar. hgyur. ro|| skyon. gshan. bstan. par. bya. bai. phyir. gshan. yañ. shes. bya. ba. la. sogs. pa. gsuṅs. te|

= अधुना वैशेषिकमतेन द्रव्यगुणवादिन आशङ्कामुत्थापयितुमाह । अथ बीजाङ्कुरयोरित्यादि । आदिशब्देन पीतनीलादिवर्णा गृह्यन्ते । द्रव्याभेद इति । परमाण्वारब्धावयवात्मकं द्रव्यमभिन्नम् । अस्यार्थः । यथा घटे नील-

पीतादिवर्णे भिन्ने सत्यपि शक्तिद्रव्यमेकमेव । तथा अत्रापि आकारादिभेदेऽपि परमाण्वारब्धं द्रव्यमेकमिति । तत्परिहरति । मैवमित्यादि । आकाराद्याश्रय इति । यथा घटमृदोर्भेदात् भेदेन उपलभ्यमानत्वात् भिन्नत्वं व्यवस्थाप्यते । तथा अत्रापि आकारद्रव्ययोर्भेदेन अदर्शनात् द्रव्यभिन्नता कथं व्यवस्थाप्येत । यदि समवायसम्बन्धबलेन द्रव्यभिन्नता न गृह्यते । तर्हि स सम्बन्धो नित्य एकश्च । अतो यो बीजावस्थासमवायः स एवाङ्कुरावस्थायामप्यस्तीति द्वयोरवस्थयोरवस्थाद्वयोपलब्धिः प्रसज्येत । दोषान्तरप्रतिपादनायाह । अपि चेत्यादि ॥ ११ ॥

(L. 6.) de. ltar. rań. las. skye. bar. (xyl. adds. mi.) rigs. pai. gnod. pa. bstan. nas. hjig. rten. pai. gnod. bstan. par. bya. bai. bhyir| de. ltar. shes. bya. ba. la. sogs. pa. smos. te| de. ñid. rtogs. par. hdod. pai. lugs. gshan. du. brtags. pai. shes. bya. ba. ni. de. kho. na. ñid. mńon. du. byed. par. hdod. pas. na. de. ñid. rtogs. par. hdod. pa. ste| mu. stegs. pa. rnams. so|| de. ñid. kyi. phyir| hdod. pa. shes. bya. ba. (f. 147 a) smos. te| rñed. pa. ma. yin. no. shes. pao|| lugs. gshan. shes. bya. ba. ni. grańs. can. pa. la. sogs. pai. hdod. pao|| des. brtags. pa. ni. blos. brtags. pa. yin. gyi. dńos. po. ni. yod. pa. ma. yin. no. shes. pao|| bzlogs. nas. shes. bya. ba. ni. rigs. pai. sgo. nas. so|| lugs. gshan. du. blo. ma. sbyańs. pai. hjig. rten. gyi. tha. sñad. du. yań. shes. bya. ba. ni. grub. pai. mthah. la. mi. bltos. pai. phyir. lugs. gshan. du. blo. sbyańs. pa. ste. hjig. rten. gyi. tha. sñad. pa. gyur. pas. sbyańs. pai. hjig. rten. gyi. blo. gań. yin. pa. dei. tha. sñad. kyis. so|| rtog. pa. hdi. shes. bya. ba. ni. rań. las. skye. ba. gań. yin. pao|| hjig. rten. pai. tshad. mai. skyes. bui. hdod. pas. kyań. rań. las. rań. skye. bar. ni. mi. hgrub. la| tha. mal. pai. skyes. bu. ni. hjig. rten. na. yań. thsad. ma. ñid. du. mi. hdod. pas. dei. phyir. blo. sbyańs. pa. shes. bya. ba. smos. pa. yin. no||

= एवं स्वत उत्पादे युक्तिबाधामभिधाय लोकबाधामभिधातुमाह । एवमित्यादि । तत्त्वावबोधकामानां मतान्तरेण परीक्षितमिति । तत्त्वस्यैव साक्षात्कर्तुमिष्टत्वात् तत्त्वावबोधकामास्तीर्थिकाः । अत एव कामेत्युक्तम् । न लाभिन इति । मतान्तरेति । साङ्ख्यादिमतम् । तत्परीक्षितो हि भावो न बुद्धिपरीक्षितो भवति । प्रतिक्षिप्येति । युक्तिद्वारा । मतान्तरेण विशुद्धबुद्धिलोकव्यवहारेणापीति । सिद्धान्तमनपेक्ष्य अन्येन मतेन विशुद्धबुद्धिर्लोकव्यवहारभूत इति यो विशुद्धलोकबुद्धिस्तद्व्यवहारेण । इयं कल्पनेति । या स्वत उत्पत्तिः । लोकप्रमाणपुरुषे-

च्छयापि स्वत स्वोत्पत्तिर्न सिध्यति। प्राकृतपुरुषो लोकेऽपि प्रमाणतया नेष्यते। अत उक्तं विशुद्धबुद्धीति।

(L. 5.) phyogs. gñis. ka. ltar. na. yaṅ. shes. bya. ba. ni. grub. pai. mthah. la. bltos. pai. phyogs. daṅ. hjig. rten. pai. phyogs. gñi. ka. ltar. na. yaṅ. ṅo|| de. ñid. kyi. phyir. na. yaṅ. shes. bya. ba. ni. gaṅ. gi. phyir. phyogs. gñis. ka. ltar. na. yaṅ. raṅ. las. skye. ba. mi. rigs. pao|| khyad. par. du. ma. mdsad. ces. pa. ni. don. dam. pas. khyad. par. du. ma. mdsad. pao|| khyad. par. byed. pas. shes. bya. ba. ni. raṅ. las. skye. ba. hgog. pa. la. don. dam. par. shes. bya. bai. khyad. par. khas. len. pao|| dei. don. dam. par. shes. bya. bai. khyad. par. don. med. shes. bya. ba. ni. (xyl.: de.) gaṅ. gi. phyir. phyogs. (xyl.: tshogs.) gñis. ka. la. yaṅ. raṅ. las. skye. ba. mi. rigs. (f. 147 b) pas. dei. phyir. don. dam. par. khyad. par. du. byas. pa. la. dgos. pa. ci. shig. yod. ces. pao||

= पक्षद्वयदृष्ट्यापीति । सिद्धान्तापेक्षितपक्षलोकपक्षयोरुभयोर्दृष्ट्यापि। अत एव चेति। यस्मात् पक्षद्वयदृष्ट्यापि स्वत उत्पत्तिर्न युक्ता। अकृतविशेषणमिति। परमार्थेन अकृतविशेषणम्। विशेषणं करोति इति। स्वत उपत्तिप्रतिषेधे परमार्थत इति विशेषणं स्वीकरोति। तस्य परमार्थत इति विशेषणं निरर्थकमिति। यतः पक्षद्वयेऽपि स्वत उत्पत्तिर्न युक्ता। ततः परमार्थविशेषणे कृते किं प्रयोजनमिति ॥ १२ ॥

HISTORY OF GRAMMATICAL THEORIES IN TAMIL

BY

DR. P. S. SUBRAHMANYA SASTRI,

Principal, Raja's College of Skt. and Tamil Studies, Tiruvadi.

The opinion of the author of the Ilakkaṇaviḷakkam seems to me to be the most acceptable when we take into consideration the forms used in the literature from the Sangam period onwards. He has himself given quotations in his commentary on the sūtra 239. The following may be added to them.

vāḻiya nī (May you live long) (Ka. T. Vol., 2. 583. 21.)
vāḻiyar yāṉ (May I live long). (P. N. 365. 9.)
vāḻiyar pala (May many prosper). (P. N. 371. 25.)
nī vāḻiyar (May you live long). (P. N. 137. 14.)
ceytēṉ ākuka (May I be considered to have done it). (P. N. 71. 9.)
celvai y-ākuvai (May you be considered to have gone) (P. N. 70. 15.)

(The last two may be regarded as periphrastic formations.) In addition to these it seems the form *ceyyāy* also was used in the second person singular of the affirmative voice of the optative mood. (*e.g.*) *kāvāy kōvē* (Oh-king ! may you protect) (Kampar. A. 241. 41.)

In colloquial speech such forms as *vāḻaṭṭum, vāḻakkaṭavāṉ vāḻakkaṭavāḷ* etc., are generally used in the third person.

3.2222232. *NEGATIVE VOICE:* In the negative voice such forms as '*peyaral*' formed by adding the negative particle *al* to the root are found. *e.g., niṉ coṟ peyaral* (P. N. 3. 14.) which means 'may your command never change'. They may have arisen under the following conditions:—Forms like *peyarāy-allāy* may have been in use in the second person singular similar to *celvēm allēm* (P. N. 36, 11) in the first person plural, *ollāṉ allaṉ* (P. N.97, 21) in the third person singular. Then *peyarāy-allāy* may have been reduced to *peyar-al* in the same way as *ceyyāy* to *cey*. Or forms like *peyar-alāy* may have been in use similar to *cel-*

Quarterly Vol. VII, Part III.

THE JOURNAL OF ORIENTAL RESEARCH MADRAS

July—September 1933

तमसो मा ज्योतिर्गमय

MADRAS
PRINTED AT THE MADRAS LAW JOURNAL PRESS, MYLAPORE
1933

Annual subscription Inland, Rs. 6. Foreign, 10 sh.
Each part separately Rupees Two, Postage inclusive.